

Konsonantizam govora Jurjevca s osobitim osvrtom na glas /v/

Hršak, Nikolina

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:205683>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Odsjek za fonetiku

Nikolina Hršak

**KONSONANTIZAM GOVORA JURJEVCA S OSOBITIM OSVRTOM
NA GLAS /V/**

Diplomski rad

Zagreb, listopad 2022.

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Odsjek za fonetiku

Nikolina Hršak

KONSONANTIZAM GOVORA JURJEVCA S OSOBITIM OSVRTOM NA GLAS /V/

Diplomski rad

dr. sc. Marija Malnar Jurišić, doc.

dr. sc. Ines Carović, doc.

Zagreb, listopad 2022.

PODACI O AUTORU

Ime i prezime: Nikolina Hršak

Datum i mjesto rođenja: 21.6.1998., Zabok

Naziv oba studija (i smjerova ako ih studij ima): diplomski studij Kroatistike, smjer Nastavnički / diplomski studij Fonetike, smjer Rehabilitacija slušanja i govora

PODACI O RADU

Naslov rada na hrvatskome jeziku: Konsonantizam govora Jurjevca s osobitim osvrtom na glas /v/

Naslov rada na engleskome jeziku: The consonant system of the Jurjevec local dialect with special reference to the phoneme /v/

Datum predaje rada: 28.9.2022.

Sastav povjerenstva koje je rad ocijenilo i pred kojim je rad obranjen:

- 1.
- 2.
- 3.

Datum obrane rada:

Broj ECTS bodova:

Ocjena:

Potpis članova povjerenstva:

1.
2.
3.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOGA RADA

Ovim potvrđujem da sam osobno napisala diplomski rad pod naslovom

Konsonantizam govora Jurjevca s osobitim osvrtom na glas /v/

i da sam njegova autorica.

Svi dijelovi rada, podaci ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni članci i sl.) u radu su jasno označeni kao takvi te su navedeni u popisu literature.

Nikolina Hršak

Zagreb, _____

ZAHVALA

Prije svega zahvaljujem dragim mentoricama, dr. sc. Mariji Malnar Jurišić i dr. sc. Ines Carović, na vodstvu i pomoći pri izradi ovog diplomskog rada.

Uz to zahvaljujem svim ispitanicima što su dobrovoljno pristali sudjelovati u istraživanju te time doprinijeli „svijetu dijalektologije i fonetike“.

Zahvalu upućujem i svim kolegama i kolegicama, prijateljima i prijateljicama, na svakom savjetu, toplini, smijehu te ispijanju kava prije početka nastave. Drago mi je što ste upravo vi bili dio mog puta ka diplomi.

Želim zahvaliti Tomislavu koji je vjerovao u mene i onda kada ja nisam te uvijek nalazio riječi ohrabrenja. I naravno, svojoj obitelji bez koje ne bih bila danas tu gdje jesam. Hvala vam na bezuvjetnoj ljubavi koju mi pružate svakoga dana i što zbog vas nastojim biti bolja u svemu što radim.

Da preveć ne duljim, kak bi mi Jurjefčani rekli, se vas mam rad i fala sakom!

Sadržaj

1. UVOD	1
2. GEOGRAFSKI SMJEŠTAJ, DEMOGRAFIJA I POVIJEST JURJEVCA	3
3. „KAJ“ KAO IDENTITET JURJEVCA	5
3.1. <i>Jurjevec na karti kajkavskog narječja</i>	5
3.2. <i>Temeljne fonološke značajke kajkavskog narječja</i>	6
3.2.1. <i>Vokalizam</i>	6
3.2.2. <i>Konsonantizam</i>	7
3.2.3. <i>Prozodija</i>	7
4. KRATAK OSVRT NA VOKALIZAM I PROZODIJU GOVORA JURJEVCA	9
4.1. <i>Vokalizam</i>	9
4.1.1. <i>Inventar</i>	9
4.1.2. <i>Realizacija</i>	9
4.1.3. <i>Distribucija</i>	12
4.1.4. <i>Podrijetlo</i>	12
4.2. <i>Prozodija</i>	13
5. KONSONANTIZAM GOVORA JURJEVCA	15
5.1. <i>Inventar</i>	15
5.2. <i>Realizacija</i>	15
5.3. <i>Distribucija</i>	19
5.4. <i>Podrijetlo</i>	22
6. GLAS /V/	24
6.1. <i>Cilj i istraživačko pitanje</i>	24
6.2. <i>Fonetsko i fonološko nazivlje</i>	25
6.3. <i>Metodologija istraživanja</i>	27
6.3.1. <i>Transkripcija</i>	27
6.3.2. <i>Ispitanici</i>	29
6.3.3. <i>Izrada materijala i zadaci</i>	29
6.3.4. <i>Anotiranje i segmentiranje</i>	33
6.4. <i>Analiza</i>	35
6.4.1. <i>Kvalitativna analiza</i>	35
6.4.2. <i>Deskriptivna i statistička analiza</i>	37
7. ZAKLJUČAK	42
8. LITERATURA	44

9. POPIS KARATA	46
10. POPIS SLIKA	46
11. POPIS TABLICA	46
12. SAŽETAK NA HRVATSKOME I ENGLESKOME JEZIKU	47
13. PRILOZI	48

1. UVOD

Prilikom proučavanja jezika oduvijek se pristupalo govoru kao jezičnom fenomenu, pa su ga zato brojni jezikoslovci iznova pokušali definirati. Nedvojbeno je pak reći uzgred mnogim definicijama da je govor komunikacijsko sredstvo koje razlikuje misaona bića od ostalih. Već se samim svojim dolaskom na svijet javljamo krikom i postepeno pokušavamo ovladati govorom. Nakon krika javlja se dječje gugutanje, slogotvorno brbljanje, a onda i spajanje vokala i konsonanata koje će činiti naše prve riječi.

Spominjući usvajanje govora već od najranije životne dobi, neophodno je osvrnuti se na pojam mjesnoga govora, tj. idioma. Tako u hrvatski jezik s jedne strane ubrajamo standardni jezik, a s druge narječja (štokavsko, čakavsko i kajkavsko). Dok standardni jezik učimo od trenutka sjedanja u školske klupe, organski govor učimo spontano i nesvjesno još ranije. Potonji je prvi govor koji usvajamo od nama najbliže osobe (najčešće majke) i kojim izražavamo svoje želje, potrebe i mišljenja. Mjesne govore proučavaju mnogi dijalektolozi diljem Hrvatske, ali brojni su i do danas ostali neistraženi. Među njima je i govor Jurjevca koji pripada središnjozagorskom dijalektu kajkavskoga narječja (Lončarić 1996: 141-146).

Iako mjesto Jurjevec nije znano većini stanovnika Republike Hrvatske, mještani gaje izuzetnu ljubav prema njemu kao i prema svom govoru, pa se uz manifestacije kojima njeguju kajkavsku baštinu, često može naići i na sintagmu *Zagorje h srcu, Jurjevec h duši*.¹

U ovome se radu opisuje konsonantski sustav govora Jurjevca s kratkim osvrtom na temeljne značajke vokalskih i akcenatskih ostvarenja. Donosi se inventar jedinica te njihova realizacija, distribucija i podrijetlo. Pritom se, u radu, posebno usredotočuje na glas /v/ zbog dvosmislenosti klasificiranja glasa u brojnim radovima koji opisuju kajkavske govore. Izgovorom glasa /v/ u različitim fonotaktičkim uvjetima pomoću akustičke analize provjerit će se fonetske značajke navedenoga glasa. Ovim će se radom donijeti kratak opis jednoga, dosad neistraženog kajkavskog govora, pokušat će se akustički definirati način izgovora glasa /v/ i njegovo smještanje u konsonantsku tablicu te ponuditi prijedlog za ujednačavanje dijalektološkog i fonetskog nazivlja za ovaj glasnik.

¹ *Zagorje u srcu, Jurjevec u duši* sintagama je koju često izgovaraju mještani, a ujedno i naziv istoimene manifestacije koju mještani održavaju. Vidi: <https://rhzk.hr/zagorje-u-srcu-jurjevec-u-dusi/>.

Analiza je izrađena na temelju građe prikupljene snimanjem spontanoga govora te dijelom usmjerenim upitnikom prema građi Horvat 2020. Terenska ispitivanja provedena su u nekoliko navrata tijekom proljeća i ljeta 2022. godine. Građa za analizu izgovora glasa /v/ snimljena je u zvučno izoliranoj sobi, točnije u akustičkom studiju Odsjeka za fonetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. U istraživanju je sudjelovalo ukupno četvero ispitanika starijih od 50 godina, osobe koje su rodom iz mjesta ispitivanja. U radu se navode samo njihovi inicijali i životna dob radi zaštite osobnih podataka – M.H. (50), Ž.H. (54), M.F. (57), K.H. (74). Sve ostale metodološke napomene bit će naznačene u radu.

2. GEOGRAFSKI SMJEŠTAJ, DEMOGRAFIJA I POVIJEST JURJEVCA

Naselje Jurjevec nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Republike Hrvatske u Krapinsko-zagorskoj županiji, otprilike 9 kilometara sjevernije od grada Zaboka i 15 kilometara zapadnije od grada Pregrade. U blizini se nalazi i grad Krapina te Oroslavje.

Karta 1. Položaj Jurjevca na karti Republike Hrvatske

Izvor: <https://hr.wikipedia.org/wiki/Jurjevec>

Jurjevec pripada Općini Krapinske Toplice koju čini još 16 drugih naselja. Naselje je pripojeno Općini Krapinske Toplice nakon Drugog svjetskog rata kada je ona nastala. Prije toga spadalo je pod Općinu Sveti Križ Začretje, mjesto između rječica Krapinčice te pritoka Šemnice i Pačetine, pa je tada naselje znano pod imenom Jurjevec Začretnski. Općina Krapinske Toplice poznata je po termalnom izvoru te zdravstvu. Krajem 20. stoljeća gradi se Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice² te Magdalena³ (prva privatna klinika u Hrvatskoj).

² Informacije o Specijalnoj bolnici za medicinsku rehabilitaciju Krapinske Toplice dostupne su na internetskoj stranici: <https://www.sbkt.hr/KT/>.

³ Informacije o Magdaleni dostupne su na internetskoj stranici: <http://www.magdalena.hr/>.

Naselje Jurjevec najpoznatije je po dvorcu Empirej koji je sagradio lokalni stanovnik Mijo Habulinec prema maketi napravljenoj od lego kockica⁴. Dvorac je izgrađen prije dvadesetak godina te je sada popularna lokacija za vjenčanja i različita događanja. U čast zaštitniku naselja svetom Jurju lokalni stanovnici, članovi Udruge sveti Juraj Jurjevec, organiziraju i manifestaciju Jurjevo u Jurjevcu⁵ svake godine oko blagdana Jurjeva. Glavni izvor prihoda stanovnika jest poljoprivreda i rad u zanatskim zanimanjima.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, vidljivo je da nakon 1931. godine slijedi pad broja stanovnika.

Slika 1. Grafički prikaz broja stanovnika

⁴ Podaci o dvorcu Empirej dostupni su na internetskoj stranici: <http://www.srcezagorja.hr/en/krapinske-toplice/empirej-castle> .

⁵ Podaci o udruzi te manifestaciji mogu se pronaći na internetskim stranicama Krapinsko-zagorske županije te Općine Krapinske Toplice.

3. „KAJ“ KAO IDENTITET JURJEVCA

3.1. Jurjevec na karti kajkavskog narječja

Hrvatski je jezik dio srednjojužnoslavenskog dijasistema, ubrajamo ga u južnoslavenske jezike te sadrži tri narječja – čakavsko, kajkavsko i štokavsko narječje od kojih je u Republici Hrvatskoj najraširenije štokavsko narječje. Sva su narječja sudjelovala u razvitku suvremenog hrvatskog jezika (Barić i sur. 2005: 9-10). Temelj za proučavanje kajkavskog narječja je, kako navodi Mijo Lončarić (1996: 15), Ivšićev rad *Jezik Hrvata kajkavaca*. Prvi dijalektološki radovi o kajkavskom govoru datiraju iz polovice 19. stoljeća te daju „uvid u raznovrsnost i teritorijalnu raspoređenost kajkavskih idioma“ (Lončarić 1996: 5). Stjepan Ivšić podijelio je kajkavštinu na četiri dijalekta bez zahvaćanja područja Gorskog kotara (zagorsko-međimurski, donjosutlantski, turopoljsko-posavski i križevačko podravski dijalekt). Područje Gorskog kotara u kajkavsko narječje uvrstio je Dalibor Brozović (Lončarić 1996: 141-146) pa je time Ivšićevoj podjeli pridodao još dva dijalekta – prigorski i goranski dijalekt. Brozovićevu podjelu proširio je Mijo Lončarić koji razlikuje petnaest hrvatskih kajkavskih dijalekata: središnjozagorski, samoborski, varaždinsko-ludbreški, međimurski, gornjosutlantski, plješivičkoprigorski, turopoljski, vukomeričko-pokupski, donjolonjski (južnomoslavački), sjevernomoslavački, gornjolonjski, glogovničko-bilogorski, (virovsko)podravski, goranski (gorskokotarski) i donjosutlantski dijalekt (Lončarić 1996: 141-146).

Karta 2. Rasprostranjenost kajkavskih dijalekata, podjela M. Lončarića

Izvor: <https://jezik.hr/hrvatska-narjecja.html>

Iz priložene karte može se uočiti da Jurjevec, koji nije spominjan u dosadašnjim dijalektološkim radovima, prema klasifikaciji M. Lončarića spada u središnjozagorski dijalekt.

3.2. Temeljne fonološke značajke kajkavskog narječja

Da bi se dobio bolji uvid u teorijski i istraživački dio opisa govora Jurjevca, u nastavku se donosi općeniti pregled temeljnih fonoloških značajki kajkavskog narječja.

3.2.1. Vokalizam

Ishodišni vokalski sustav kajkavskih dijalekata većinom se sastoji od sljedećih vokala:

i		u
ɛ (e)		ɔ (o)
ɛ̇	ə	o (ɔ)
	a	

Silabemi su *i* i *l* (Lončarić 1996: 33).

Vokalski sustav kajkavskog narječja u velikoj je mjeri uvjetovan prozodijskim karakteristikama. Stoga u ponekim dijalektima dolazi do različitih promjena, jednačenja, razlikovanja vokala s obzirom na naglašene i nenaglašene slogove koji mogu biti dugi i kratki. U nekim je govorima slogotvornost glasa *r* izgubljena umetanjem popratnog samoglasnika (primjerice *čɛrf* ‘crv’, *sɛrʃun* ‘stršljen’), a ponekad slogotvornost glasa može nastati kao posljedica ispadanja susjednih vokala (primjerice *ɔsl* ‘magarac’) (Celinić 2020: 5-10). Prema Lončariću (2005: 73-89) *jat* se uglavnom „jednačio s nekim od drugih samoglasnika, a rjeđe je njegova kontinuanta poseban vokalski fonem“. Tako se *jat* u kajkavskim dijalektima često realizira kao srednji vokal *e* (*cvet* ‘cvijet’) ili kao zatvoreni vokal *ɛ* (*cvɛt* ‘cvijet’) dok se u brojnim govorima uočava i diftongacija *jata*, pa se tako zamjećuju diftonzi *ie/ei* (*mliieke* ‘mlijeko’, *sveit* ‘svijet’) (Lončarić 2005: 76-77). Primjećuje se i da su polazni stražnji nazal *q* i slogotovorni glas *l* dali refleksi *u*, *ou* ili pak *o* (primjerice *ruka*, *rouka*, *roka* ‘ruka’, odnosno *suza*, *souza*, *soza* ‘suza’).

3.2.2. Konsonantizam

Ishodišni konsonantski sustav kajkavskih govora sastoji se, kako navodi Mijo Lončarić (1996: 87-97), od osam sonanata *w, j, l, ʎ, r, m, n, ŋ* i šesnaest pravih konsonanata *b, p, d, t, g, k, f, c, x, z, s, ž, š, č, t', d'* koji su nastali od pripadnih prastaroslavenskih jedinica. Međutim moguća su neka odstupanja ili iznimke.

Većina kajkavskih dijalekata ne razlikuje palatalne afrikate *č* i *ć*, već postoji samo takozvano „srednje, trorogo“ *č* (primjerice *noč* ‘noć’, *čelo* ‘čelo’) (Lončarić 1996: 88). Očuvan je i skup *čr* u riječima poput *črn* ‘crn’ (Lončarić 2005). Lončarić postavlja i pitanje o razvoju glasa *t'* i glasa *d'*, odnosno jesu li navedeni glasovi izravno prešli u palataliziranu afrikatu ili ne. Ističe dvojak razvoj glasa *d'* u kajkavskom narječju: na istoku se ostvaruje kao palatalna afrikata (*č'* ili *ž'*), a na zapadu se izjednačuje s *j*. S time u vezu Lončarić (1996: 88-89) dovodi skupove *st'* i *zd'* koji se ostvaruju kao *šč*, odnosno *žž*, a na jugozapadu kao *ś* i *ź*.

Stari je palatalni *r'* prešao u skup *rj* i to uglavnom u intervokalnoj poziciji kao u riječi *perje*. U kajkavskim dijalektima ponegdje su očuvani *ʎ* i *ŋ*, a u nekim je govorima zabilježena depalatalizacija, odnosno prijelaz *ʎ > l* (*zemʎa > zemla*) i *ŋ > n* (*kŋiga > kniga*) ili pak *ŋ* prelazi u *jn* (*koŋa > kojna*), odnosno *j* (*ŋemu > jemu*) (Lončarić 1996: 92-94). Celinčić (2020: 13) ističe da su zabilježene brojne promjene nevakalnih skupova kao što su asimilacije i disimilacije, odnosno zamjene *tm > km*, *tn > kn*, *tl > kl*, *xt > št*, *dl > gl*, *dn > gn*, *vn > mn > ml* te gubljenje suglasnika *vl > l*, *tvrd > trd*, *svr > sr*, *vs > s*, *dn > n*. Isto tako, naglašava obezvučivanje zvučnih konsonanata na kraju riječi kao jednu od tipičnih karakteristika kajkavskih dijalekata (*obed > obet* ‘ručak’).

3.2.3. Prozodija

Temelj osnovne kajkavske akcentuacije (OKA) definirao je Stjepan Ivšić 1936. godine u svom radu „Jezik Hrvata kajavaca“. Osnovna kajkavska akcentuacija formira se oko 10. stoljeća s pojavom novoga praslavenskoga akuta i novoga praslavenskoga cirkumfleksa. Ivšić (1936) je istaknuo „da je za kajkavštinu karakterističan novi praslavenski akut na starim kratkim slogovima.“ Novi je akut pak na jugozapadu izazvao kraćenje starog akuta te pojavu novog cirkumfleksa. Ugrubo, osnovnu kajkavsku akcentuaciju čine tri naglasaka: kratki (´), dugosilazni / cirkumfleks (˘) i dugouzlazni / akut (˜) te dvije nenaglašene jedinice: kratki slog i

prednaglasna duljina. Slog može biti kratak ili dug, osim sloga iza naglaska koji ne može biti dug. Naglašen slog također može biti kratak i dug. Ako je naglašen slog dug, on ima opreku po intonaciji koja može biti silazna i uzlazna (Lončarić 1996: 47- 48).

Ivšić kajkavske govore dijeli u dvije grupe. Konzervativna grupa čuva staru akcentuaciju, a revolucionarna se promijenila s obzirom na intonaciju, odnosno podrazumijeva pojavu metatakse (promjene mjesta naglaska) i metatonije (promjene intonacije naglaska) (Lončarić 1996: 39-47).

Lončarić (1996: 57-58) navodi da su u kajkavskom narječju pronađena 22 različita tipa prozodijskih sustava uz mogućnost postojanja još neotkrivenih sustava u neistraženim kajkavskim govorima. Istraženi sustavi smješteni su u ovih pet skupina:

A – s tri prozodijska obilježja (16 tipova)

B – s dva obilježja: mjestom naglaska i kvantitetom (tri tipa)

C – s dva obilježja: kvantitetom i tonom (jedan tip)

D – s jednim obilježjem: kvantitetom (jedan tip)

E – s jednim obilježjem: mjestom naglaska (jedan tip).

4. KRATAK OSVRT NA VOKALIZAM I PROZODIJU GOVORA JURJEVCA

Budući da se ovaj rad ne bavi vokalizmom i prozodijom govora Jurjevca, donijet će se samo pregled osnovnih značajki do kojih se došlo ovim istraživanjem.

4.1. Vokalizam

4.1.1. Inventar

Prema analizi dostupnih snimki spontanoga govora, ispitivanih riječi i rečenica te samoinspekciji u vokalskom sustavu govora Jurjevca mogu se zabilježiti ovi vokali:

dugi vokalizam:

i u
ie
e o
e̞
a

kratki vokalizam:

i u
e o
e̞
a

- kao nosilac kratkog sloga, može se pojaviti i *r̥*.

Sustav nenaglašenih vokala:

i u
e ə o
e̞
a

- Nenaglašeni može biti i silabem *r̥*.

4.1.2. Realizacija

U sljedećim će se primjerima prikazati realizacija vokala. Uočeno je da govornici Jurjevca neke vokale zatvaraju, odnosno otvaraju.

Dugi naglašeni slog:

/ī/: [zrībām ‘1. l. jd. prez. ribam, ribati’, fīļa ‘smjesa’, mlīncu ‘L jd. tijestu, tijesto’, mīr ‘mir’, īti ‘íci’, poštīxāti ‘štihati’, počīvā ‘3. l. jd. prez. odmara, odmarati’]

/īē/: [tīēstē ‘tijesto’, trīēba ‘3. l. jd. prez. treba, trebati’, zriēžem ‘1. l. jd. prez. izrežem, izrezati’, dvīēsto ‘dvjesto’]

/ē/: [korēña ‘G mn. mrkvi, mrkva’, posējāti ‘posijati’, jēņū ‘A jd. jednu, jedan’, navēk ‘uvijek’]

/ē/: [mēļa ‘brašno’, grēdē ‘A mn. gredice, gredica’, oḃrēditi ‘pripremiti’, zēti ‘uzeti’, oḃrēdim ‘1. l. jd. prez. odredim, odrediti’, pēt ‘pet’]

/ā/: [šalāte ‘G jd. salate, salata’, krāva ‘krava’, vān ‘van’, tāk ‘tako’]

-Naglašeno se /a/, pri duljoj realizaciji, često zatvara i do /a/: [lopātu ‘A jd. lopatu, lopata’, zubāčami ‘I mn. grabljama, grablje’, zāḃvnaš ‘2. l. jd. prez. zaravnaš, zaravnati’, porāvnaš ‘2. l. jd. prez. izravnaš, izravnati’, čākaš ‘2. l. jd. prez. čekaš, čekati’].

/ō/: [gñōj ‘gnojivo’, tō ‘taj, ta, to’, zamōtam ‘1. l. jd. prez. umotam, umotati’]

/ū/: [rukūm ‘I jd. rukom, ruka’, rukū ‘I jd. rukom, ruka’, minūt ‘G mn. minuta, minuta’, xūte ‘u to’]

Kratki naglašeni slog:

/i/: [sira ‘G jd. sira, sir’, istina ‘istina’, zidē ‘3. l. jd. prez. nikne, niknuti’, bil ‘gpr. bio’, nisu ‘3. l. mn. prez. nisu, biti’, živi ‘živ’]

/e/: [pes ‘pas’, veļiki ‘velik’, jesti ‘jesti’, spremna ‘spreman’, zažmeknem ‘1. l. jd. prez. iscijedim, iscijediti’, oḃrediš ‘2. l. jd. prez. pripremiš, pripremiti’, treba ‘3. l. jd. prez. treba, trebati’, neke ‘neki’, sve ‘sav, sva, sve’, ke ‘kaj’]

-Naglašen vokal /e/ katkad se izgovara zatvorenije: [peči ‘peći’, šteti ‘htjeti’, te ‘taj, ta, to’].

/e/: [dēņē ‘3. l. jd. prez. stavi, staviti’, nejde ‘3. l. jd. prez. ne ide, íci’, četḃst ‘četrdeset’]

/a/: [glatke ‘glatko’, zdraf ‘zdrav’, kak ‘kako’, kaj ‘kaj’, onak ‘onako’, ali ‘ali’, kad ‘kada’]

-Vokal /a/ ostvaruje se i u svojoj /a/ varijanti, odnosno može biti zatvorenije artikulacije: [dopeļati ‘dovesti’, zāḃvnaņē ‘ž.r., izravnan’, raḃle ‘rahlo’, kaḃ ‘kada’].

/o/: [protvan 'reg. protvan', roļ 'peć', stol 'stol', motiku 'A jd. motiku, motika', vode 'G jd. vode, voda', sol'i 'G jd. soli, sol', posol'im '1. l. jd. prez. posolim, posoliti', posložim '1. l. jd. prez. posložim, posložiti', dojdę '3. l. jd. prez. dođe, doći', dodam '1. l. jd. prez. dodam, dodati', gotova 'ž.r., gotov', toga 'taj, ta, to', dok 'dok']

-Naglašeno se /o/, pri kratkoj realizaciji, ponekad zatvara i do /o/: [onda 'onda'].

/u/: [bučę 'N mn. bundeve, bundeva', luka 'G mn. lukova, luk', štrukļę 'štrukle', stupņeva 'G mn. stupnjeva, stupanj']

/r/: [krf 'krv', črf 'crv', smrt 'smrt']

Nenaglašeni slog:

/i/: [sol'i 'G jd. soli, sol', minūt 'G mn. minuta, minuta', zubāčami 'I mn. grabljama, grablje', poštīxati 'štihati', posējati 'posijati', dopeļati 'dovesti', oḅrēditi 'pripremiti', jesti 'jesti', zēti 'uzeti', īti 'ići', posložim '1. l. jd. prez. posložim, posložiti', oḅrēdim '1. l. jd. prez. odredim, odrediti', veļiki 'velik', ti 'ti', ali 'ali', i 'i']

/e/: [stupņeva 'G mn. stupnjeva, stupanj', šalāte 'G jd. salate, salata', nejde '3. l. jd. prez. ne ide, ići', glatke 'glatko']

/ę/: [vode 'G jd. vode, voda', grēde 'A mn. gredice, gre dica', būčę 'N mn. bundeve, bundeva', štrukļę 'štrukle', listję 'lišće', dojdę '3. l. jd. prez. dođe, doći', xūte 'u to']

/a/: [mēļa 'brašno', fiļa 'smjesa', gñōja 'gnojivo', korēna 'G mn. mrkvi, mrkva', zubāčami 'I mn. grabljama, grablje', luka 'G mn. lukova, luk', šalāte 'G jd. salate, salata', porāvnaš ' ', spremna 'ž.r., spreman', gotova 'ž.r., gotov', zaraḅvnanę 'ž.r., izravnan', toga 'taj, ta, to', onda 'onda', kao 'kao', za 'za', na 'na']

/ə/: [ənak 'onako']

/u/: [mlīncu 'L jd. tijestu, tijesto', tīestu 'L jd. tijestu, tijesto', zubāčami 'I mn. grabljama, grablje', rukū 'I jd. rukom, ruka']

/o/: [lopaḅu 'A jd. lopatu, lopata', korēna 'G mn. mrkvi, mrkva', proḅtūļet 'proljeće', posējati 'posijati', poštīxati 'štihati', dopeļati 'dovesti', posložim '1. l. jd. prez. posložim, posložiti', porāvnaš '2. l. jd. prez. izravnaš, izravnati', počīva '3. l. jd. prez. odmara, odmoriti', gotova 'ž.r., gotov', dvīesto 'dvjesto', po 'po']

/ɾ/: [četr̩st ‘četrdeset’]

- Vokali /e/ i /o/ zatvoreniije su artikulacije u nenaglašenome slogu, a mogu se i dodatno zatvoriti: [ɔdr̩d̩m ‘1. l. jd. prez. odredim, odrediti’, ɔbr̩d̩iti ‘pripremiti’, t̩t̩st̩ ‘tijesto’, d̩ɛɛ ‘3. l. jd. prez. stavi, staviti’, r̩x̩l̩ɛ ‘rahlo’, z̩r̩ɔv̩n̩n̩ɛ ‘izravnano’, neɛ ‘neki’], dok se vokali /a/ i /u/ mogu izgovoriti otvoreniije artikulacije [protv̩ɔn ‘reg. protvan’, stup̩n̩v̩ɔ ‘G mn. stupnjeva, stupanj’, ɕ̩ɔk̩ɔʃ ‘2. l. jd. prez. čekaš, čekati’, poɕ̩t̩v̩ɔ ‘3. l. jd. prez. odmara, odmarati’, poɕ̩j̩ɔti ‘posijati’, loɔt̩ɔ ‘A jd. lopatu, lopata’, motik̩ɔ ‘A jd. motiku, motika’, j̩ɛɛ ‘A ž.r. jednu, jedan’].

4.1.3. Distribucija

Vokal *o*. Nenaglašeni vokal *o* gubi se u finalnoj poziciji u priložima: *tak* ‘tako’, *kak* ‘kako’, *nikak* ‘nikako’.

4.1.4. Podrijetlo

Naglašeni vokali:

/i/	< polazno kratko <i>i</i> : <i>sira, zide, bil, nisu</i> < dugog <i>i</i> : <i>krif, živi</i> < inicijalnog slijeda <i>j̩</i> : <i>istina</i>
/ī/	< polazno dugo <i>ī</i> : <i>mīr, zrīb̩ɔm, fīl̩a, mlīncu, īti, poš̩t̩x̩ɔti, poɕ̩t̩v̩ɔ</i>
/ie/	< <i>ě</i> u dugom naglašenom slogu: <i>tiest̩ɛ, dviest̩o, trieba</i>
/e/	< kratkog <i>ə</i> u jedinom slogu: <i>pes</i> < kratkog <i>ě</i> : <i>jesti, treba</i> < polazno kratko <i>e</i> : <i>vel̩iki, zažmeknem, ɔbr̩ediš, neɛ</i>
/ē/	< polazno dugo <i>ē</i> : <i>kor̩ēh̩a, pos̩ɛj̩ɔti, j̩ɛɛ</i>
/ɛ/	< polazno kratko <i>ɛ</i> : <i>d̩ɛɛ, neɛj̩de, ɕ̩ɔt̩r̩st</i>
/ē/	< polazno dugo <i>ē</i> : <i>m̩ɛl̩a, gr̩ɛd̩ɛ, z̩ɛt̩i, ɔdr̩ɛd̩im, p̩ɛt</i>
/a/	< polazno kratko <i>a</i> : <i>glatke, zdraf, kak, kaj, ali, kad</i>
/ā/	< polazno dugo <i>ā</i> : <i>š̩al̩āte, kr̩āva, v̩ān, t̩āk</i>
/o/	< polazno kratko <i>o</i> : <i>protv̩ɔn, roɕ̩, motik̩ɔ, doɛj̩ɛ</i> < u riječima preuzetim iz standardnog jezika: <i>stol, vode, gotova</i>

/ō/	< polazno dugo <i>ō</i> : <i>gñōj</i> , <i>tō</i> , <i>zamōtam</i>
/u/	< polazno kratko <i>u</i> : <i>bučę</i> , <i>luka</i> , <i>štrukļę</i> , <i>stupņevę</i>
/ū/	< polazno dugo <i>ū</i> : <i>rukūm</i> , <i>rukū</i> , <i>minūt</i> , <i>prōtūļęt</i> , <i>xūte</i> < slogotvorno <i>l</i> : <i>sūza</i> , <i>sūncę</i> < stražnji nazal <i>o</i> : <i>put</i> , <i>rubec</i>

Naglašeni slogotvorni sonant:

/r̥/	< <i>r̥</i> : <i>kr̥f</i> , <i>čr̥f</i> , <i>smr̥t</i>
------	--

Nenaglašeni vokali:

/i/	< nastavka za G jd. im. ženskog roda u primjeru <i>sol'i</i> < finalnog <i>i</i> u ifinitivu: <i>īti</i> , <i>zēti</i> , <i>poštīxąti</i> , <i>posējąti</i>
/e/	< <i>e</i> : <i>stupņevę</i> , <i>ņejde</i>
/e̞/	< <i>e</i> u zanaglasnoj poziciji: <i>listję</i> , <i>štrukļę</i> , <i>dojdę</i> , <i>xūte</i> < nastavka <i>ę</i> za G. jd. i N. i Ak. mn. im. ženskog roda: <i>vodę</i> , <i>grēdę</i> , <i>būčę</i>
/a/	< <i>a</i> : <i>mēļa</i> , <i>fīļa</i> , <i>oņda</i> , <i>za</i> , <i>na</i> < sekundarno <i>a</i> u nenaglašenom obliku 1. l. jd. prez. glagola biti <i>sam</i>
/o/	< <i>o</i> : <i>posējąti</i> , <i>poštīxąti</i> , <i>dopeļąti</i> , <i>posložim</i> , <i>počtīvę</i> , <i>gotova</i> , <i>dviesto</i> , <i>po</i>
/u/	< <i>u</i> : <i>zubāčami</i> < <i>o</i> u zanaglasnom slogu: <i>mlīncu</i> , <i>tīestu</i> < slogotvorno <i>l</i> : <i>jabuka</i>

Nenaglašeni slogotvorni sonant:

/r̥/	< <i>r̥</i> : <i>čętr̥st</i>
------	------------------------------

U nekim je riječima slogotvornost glasa /r/ izgubljena zbog umetanja popratnog glasa *e* (*vert* ‘vrt’, *verxnję* ‘vrhnje’).

4.2. Prozodija

Naglasni je sustav ovoga govora tronaglasni, sastoji se od jednog kratkog (*vōdę*, *sōli*, *dōdąm*) i dva duga naglaska: cirkumfleksa (*mēļa*, *zrībąm*, *fīļa*, *līepe*) i akuta (*jājčē*, *zēti*, *mlīncu*) te dviju naglašanih jedinica (kratki slog i prednaglasna duljina). U ovome slučaju bitni su mjesto

naglaska, kvantiteta naglašanih i nenaglašanih silabema, a kod dugih naglašanih silabema važnu ulogu ima i opreka po intonaciji. Mjesto naglaska može biti na bilo kojem slogu. Po svemu sudeći, ovaj akcenatski sustav čuva staro stanje (mjesto starijega akcenta) te stoga pripada starijoj konzervativnoj grani prema Ivšićevoj podjeli.

5. KONSONANTIZAM GOVORA JURJEVCA

5.1. Inventar

Konsonantski sustav suvremenoga govora Jurjevca sadržava 23 konsonanata koji se mogu prema svojim značajkama, načinu i mjestu tvorbe, razvrstati u sljedeću shemu.

prema načinu tvorbe →	nazali	vibranti	aprosimanti	laterali	frikativi		afrikate		okluzivi	
					zvuč.	bezvuč.	zvuč.	bezvuč.	zvuč.	bezvuč.
prema mjestu tvorbe ↓										
bilabijali	m								b	p
labiodentali						f				
dentali	n				z	s		c	d	t
alveolari		r		l						
palatali	ń		j	l̥	ž	š	ʃ	č		
velari						x			g	k

U priloženoj tablici nije zabilježen glas /v/ koji se također ubraja u inventar govora Jurjevca. On će biti klasificiran te uvršten u tablicu nakon što se predstave rezultati istraživanja.

5.2. Realizacija

U narednim će se primjerima prikazati realizacija konsonanata govora Jurjevca.

/m/: [inicijalna pozicija: Mažar ‘Mađar’, meļa ‘brašno’, mačęxa ‘maćeħa’, mlincu ‘L jd. tijestu, tijesto’, motiku ‘A jd. motiku, motika’, minut ‘G mn. minuta, minuta’, moči ‘moći’, mislil ‘gpr. m.r. mislio, misliti’, stambeni ‘stambeni’; medijalna pozicija: dimńaki ‘N mn. dimnjaci, dimnjak’, kmica ‘mrak’, zubačęmi ‘I mn. grabljama, grablje’, zažmeknem ‘1. l. jd. prez. iscijedim, iscijediti’, xmiti se ‘umiti se’, xmeřjem ‘1. l. jd. prez. umrem, umrijeti’, jęmput ‘jedanput’, najęmput ‘odjednom’; finalna pozicija: tanieręm ‘I jd. tanjurom, tanjur’, ođređim ‘1. l. jd. prez. odredim, odrediti’, posložim ‘1. l. jd. prez. posložim, posložiti’, zažmeknem ‘1. l. jd. prez. iscijedim, iscijediti’, zribęm ‘1. l. jd. prez. ribam, ribati’, xmeřjem ‘1. l. jd. prez. umrem, umrijeti’, dođęm ‘1. l. jd. prez. dodam, dodati’, omiesi ‘1. l. jd. prez. mijesim, mijesiti’, zamotam ‘1. l. jd. prez. umotam, umotati’, posořim ‘1. l. jd. prez. posolim, posoliti’]

/n/: [inicijalna pozicija: nogi ‘D jd. nozi, noga’, nejde ‘3. 1. jd. prez. ne ide, ići’, naklu ‘dolje’, najemput ‘odjednom’, na ‘na’; medijalna pozicija: šenica ‘pšenica’, mlincu ‘L jd. tijestu, tijesto’, minut ‘G mn. minuta, minuta’, bučnica ‘bučnica’, zažmeknem ‘1. 1. jd. prez. iscijedim, iscijediti’, poravnaš ‘2. 1. jd. prez. izravnaš, izravnati’, zařavnaš ‘2. 1. jd. prez. zaravnaš, zaravnati’, deęe ‘3. 1. jd. prez. stavi, staviti’, stambeni ‘stambeni’, zařavnane, čřłeni ‘crven’, jenu ‘A jd. ř.r. jednu, jedan’, laęane ‘lagano’; finalna pozicija: protvan ‘reg. protvan’, čřn ‘crn’, van ‘van’]

-Glas /n/ se ispred velara /k/ i /g/ realizira kao alofon [ŋ], npr. [řunřka ‘řunka’, teęka ‘ř.r., tanak’, rięiřpiř ‘vrtuljak’, rajęgla ‘lonac’].

/ń/: [inicijalna pozicija: niva ‘njiva’; medijalna pozicija: dimńaki ‘N mn. dimnjaci, dimnjak’, gńoj ‘gnojivo’, stupńeva ‘G mn. stupnjeva, stupanj’, koruźńak ‘kukuruźńak’, koreńa ‘G mn. mrkvi, mrkva’; finalna pozicija: koń ‘konj’]

-Glas /ń/ rijetko se izgovara i nesliveno: [vęrxnja ‘G jd. vrhnja, vrhnje’].

/j/: [inicijalna pozicija: jajce ‘jaje’, jeř ‘jeř’, je ‘3. 1. jd. prez. je, biti’, jesti ‘jesti’, jenu ‘A jd. ř.r. jednu, jedan’, jemput ‘jedanput’, joř ‘joř’; medijalna pozicija: zorja ‘zora’, rajęgla ‘lonac’, paradajs ‘rajčica’, posejati ‘posijati’, nejde ‘3. 1. jd. prez. ne ide, ići’, xmeřjem ‘1. 1. jd. prez. umrem, umrijeti’, posieje ‘3. 1. jd. prez. posije, posijati’, dojde ‘3. 1. jd. prez. dođe ‘doći’, najemput ‘odjednom’, xjutro ‘ujutro’; finalna pozicija: kaj ‘kaj’, gńoj ‘gnojivo’]

/l/: [inicijalna pozicija: lopatu ‘A jd. lopatu, lopata’, luka ‘G mn. lukova, luk’, laęane ‘lagano’; medijalna pozicija: olofka ‘olovka’, kuřlec ‘poljubac’, mlincu ‘L jd. tijestu, tijesto’, rajęgla ‘lonac’, řalate ‘G jd. salate, salata’, poslořim ‘1. 1. jd. prez. poslořim, poslořiti’, faliti ‘nedostajati’, xlořiti ‘uloviti’, řaxle ‘rahlo’, čřłeni ‘crven’, naklu ‘dolje’, ali ‘ali’; finalna pozicija: kotel ‘kotao’, pořel ‘posao’, stol ‘stol’, mislil ‘gpr. m.r. mislio, misliti’, diřal ‘gpr. m.r. mirisao, mirisati’, riřtal (se) ‘srediti se’, debel ‘debeo’]

- Glas /l/ u nekim se riječima ispred prednjojezičnih vokala izgovora umekřanije, palatalizirano (/ř/), kao naprimjer [solři ‘G jd. soli, sol’, posolřim ‘1. 1. jd. prez. posolim, posoliti’, řiepe ‘lijepo’].

/ř/: [inicijalna pozicija: řubaf ‘ľjubav’; medijalna pozicija: fiřa ‘smjesa’, meřla ‘brařno’, prořulet ‘proľeće’, řtrukle ‘řtrukle’, frřłati ‘govoriti nerazgovijetno’, razvřečem ‘1. 1. jd. prez. razvučem, razvući’, dopeřati ‘dovesti’; finalna pozicija: roř ‘peć’, rięiřpiř ‘vrtuljak’]

/r/: [inicijalna pozicija: roľ ‘peć’, ruku ‘I jd. rukom, ruka’, rajŋgla ‘lonac’, riŋgišpiľ ‘vrtuljak’, raširiti se ‘raširiti se’, razvľečem ‘1. l. jd. prez. razvučem, razvući’, rixtaľ se ‘gpr. m.r. sredo se, srediti se’, raľle ‘rahlo’; medijalna pozicija: cirkva ‘crkva’, cvirek ‘čvarak’, paradajs ‘rajčica’, vrak ‘vrag’, grop ‘grob’, protvan ‘reg. protvan’, štrukľe ‘strukle’, korená ‘G mn. mrkvi, mrkva’, tanierem ‘I jd. tanjurom, tanjur’, kořužňak ‘kukuružňak’, zorja ‘zora’, grax ‘grah’, greďe ‘A mn. gredice, gredica’, čriep ‘crijep’, frľlati ‘govoriti nerazgovijetno’, obrediti ‘pripremiti’, obrediš ‘2. l. jd. prez. pripremiš, pripremiti’, zařavnaš ‘2. l. jd. prez. zaravnaš, zaravnati’, poravnaš ‘2. l. jd. prez. izravnaš, izravnati’, oďreďim ‘1. l. jd. prez. odredim, odrediti’, xmeřjem ‘1. l. jd. prez. umrem, umrijeti’, zriežem ‘1. l. jd. prez. izrežem, izrezati’, zařavnane ‘zaravnano’, prie ‘prie’, xjutro ‘ujutro’; finalna pozicija: cuker ‘šećer’, Mažar ‘Mađar’, ofčar ‘ovčar’]

/s/: [inicijalna pozicija: soľi ‘G jd. soli, sol’, stol ‘stol’, spovet ‘ispovijed’, sira ‘G jd. sira, sir’, stupneva ‘G mn. stupnjeva, stupanj’, se ‘se’, stambeni ‘stambeni’, sve ‘sav, sva, sve’, s ‘s’; medijalna pozicija: tieste ‘tijesto’, pošel ‘posao’, ščistiti ‘počistiti’, jesti ‘jesti’, misľil ‘gpr. m.r. mislio, misliti’, omiesi ‘3. l. jd. prez. mijesi, mijesiti’, posieję ‘3. l. jd. prez. posije, posijati’, posejaťi ‘posijati’, posložim ‘1. l. jd. prez. posložim, posložiti’, posoľim ‘1. l. jd. prez. posolim, posoliti’, četřst ‘četrdeset’, dviesto ‘dvjesto’; finalna pozicija: paradajs ‘rajčica’]

/z/: [inicijalna pozicija: zubačami ‘I mn. grabljama, grablje’, zorja ‘zora’, zeti ‘uzeti’, zribam ‘1. l. jd. prez. ribam, ribati’, zamotam ‘1. l. jd. prez. umotam, umotati’, zide ‘3. l. jd. prez. nikne, niknuti’, zriežem ‘1. l. jd. prez. izrežem, izrezati’, zařavnaš ‘2. l. jd. prez. zaravnaš, zaravnati’, zažmeknem ‘1. l. jd. prez. iscijedim, iscijediti’, zařavnane ‘zaravnano’, za ‘za’, z ‘z’; medijalna pozicija: žezva ‘džezva’, razvľečem ‘1. l. jd. prez. razvučem, razvući’]

/š/: [inicijalna pozicija: štrukľe ‘strukle’, šalate ‘G jd. salate, salata’, šenica ‘pšenica’, šuňka ‘šunka’, ščapiti ‘zgrabiti’, ščistiti ‘očistiti’, šteti ‘htjeti’; medijalna pozicija: kušľec ‘poljubac’, riŋgišpiľ ‘vrtuljak’, raširiti se ‘raširiti se’, poštixaťi ‘štihati’, dišaľ ‘gpr. m.r. mirisao, mirisati’; finalna pozicija: ješ ‘jež’, obrediš ‘2. l. jd. prez. pripremiš, pripremiti’, čakaš ‘2. l. jd. prez. čekaš, čekati’, poravnaš ‘2. l. jd. prez. izravnaš, izravnati’, zařavnaš ‘2. l. jd. prez. zaravnaš, zaravnati’, još ‘još’]

/ž/: [inicijalna pozicija: žeč ‘žeď’; medijalna pozicija: kořužňak ‘kukuružňak’, xiža ‘kuća’, zažmeknem ‘1. l. jd. prez. iscijedim, iscijediti’, zriežem ‘1. l. jd. prez. izrežem, izrezati’, posložim ‘1. l. jd. prez. posložim, posložiti’]

/f/: [inicijalna pozicija: ftiček ‘ptić’, fiła ‘smjesa’, faliti ‘nedostajati’, frflati ‘govoriti nerazgovijetno’; medijalna pozicija: frflati ‘govoriti nerazgovijetno’; finalna pozicija: lufaf]

/x/: [inicijalna pozicija: xiža ‘kuća’, xmiti se ‘umiti se’, xloṽiti ‘uloviti’, xmerjem ‘1. l. jd. prez. umrem, umrijeti’, xute ‘u to’, xjutro ‘ujutro’, x ‘u’; medijalna pozicija: mačexa ‘maćeha’, poštixati ‘štihati’, rixtəl se ‘gpr. m.r. sredio se, srediti se’, raṁle ‘rahlo’; finalna pozicija: grax ‘grah’, ix ‘G mn. njih, on’]

/c/: [inicijalna pozicija: cirkva ‘crkva’, cuker ‘šećer’, cvirek ‘čvarak’; medijalna pozicija: ofca ‘ovca’, mlincu ‘L jd. tijestu, tijesto’, kmica ‘mrak’, bokca ‘G jd. jadnika, jadnik’, gupcu ‘L jd. njušci, njuška’, jajce ‘jaje’; finalna pozicija: kušlec ‘poljubac’]

/č/: [inicijalna pozicija: čokot ‘čokot’, čriep ‘crijep’, čakaš ‘2. l. jd. prez. čekaš, čekati’, črn ‘crn’, črleni ‘crven’, četrst ‘četrdeset’; medijalna pozicija: buče ‘N mn. bundeve, bundeva’, ftiček ‘ptić’, zubačami ‘I mn. grabljama, grablje’, mačexa ‘maćeha’, ščapiti ‘zgrabiti’, ščistiti ‘očistiti’, razvlečem ‘1. l. jd. prez. razvučem, razvući’, počiva ‘3. l. jd. prez. odmara, odmarati’, počivati ‘odmarati’; finalna pozicija: žeč ‘žeđ’]

/ž/: [inicijalna pozicija: žezva ‘džezva’; medijalna pozicija: Mažar ‘Mađar’]

/p/: [inicijalna pozicija: pošel ‘posao’, paradajs ‘rajčica’, pṛotulet ‘proljeće’, protvan ‘reg. protvan’, poštixati ‘štihati’, počivati ‘odmoriti’, posejati ‘posijati’, počiva ‘3. l. jd. prez. odmara, odmarati’, posieję ‘3. l. jd. prez. posije, posijati’, poravnaš ‘2. l. jd. prez. izravnaš, izravnati’, posolim ‘1. l. jd. prez. posolim, posoliti’, posložim ‘1. l. jd. prez. posložim, posložiti’, peṭ ‘pet’, prie ‘prije’, po ‘po’; medijalna pozicija: spovet ‘ispovijed’, stupnevą ‘G mn. stupnjeva, stupanj’, lopatu ‘A jd. lopatu, lopata’, gupcu ‘L jd. njušci, njuška’, dopeļati ‘dovesti’, jęmput ‘jedanput’, najęmput ‘najedanput’; finalna pozicija: grop ‘grob’]

/b/: [inicijalna pozicija: buče ‘N mn. bundeve, bundeva’, bu ‘1. l. f. 2. budem, biti’; medijalna pozicija: stambeni ‘stambeni’, zubačami ‘I mn. grabljama, grablje’, obrediti ‘pripremiti’, obrediš ‘2. l. jd. prez. pripremiš, pripremiti’, zribam ‘1. l. jd. prez. izribam, izribati’, trieba ‘3. l. jd. prez. treba, trebati’, debel ‘debeo’]

/t/: [inicijalna pozicija: tieste ‘tijesto’, tanieręm ‘I jd. tanjurom, tanjur’, trieba ‘3. l. jd. prez. treba, trebati’, teṅka ‘ž.r., tanak’, te ‘taj, ta, to’, toga ‘taj, ta, to’, ti ‘ti’, to ‘taj, ta, to’; medijalna pozicija: stol ‘stol’, ftiček ‘ptić’, motiku ‘A jd. motiku, motika’, lopatu ‘A jd. lopatu, lopata’, kotel ‘kotao’, pṛotulet ‘proljeće’, protvan ‘reg. protvan’, šalate ‘G jd. salate, salata’, štrukle ‘strukle’, jesti ‘jesti’, zęti ‘uzeti’, xmiti se ‘umiti se’, raširiti se ‘raširiti se’, dopeļati ‘dovesti’,

faliti ‘nedostajati’, počivati ‘odmoriti’, rixtał se ‘gpr. m.r. sredil se, srediti se’, gotove ‘gotovo’, dviesto ‘dvjesto’, četřst ‘četrdeset’, xjutřo ‘ujutro’; finalna pozicija: spovet ‘ispovijed’, čokot ‘čokot’, peť ‘pet’, jěmput ‘jedanput’, najěmput ‘odjednom’]

/d/: [inicijalna pozicija: dimńaki ‘N mn. dimnjaci, dimnjak’, dopełati ‘dovesti’, dišal ‘gpr. m.r. mirisal, mirisao’, dodam ‘1. l. jd. prez. dodam, dodati’, dojde ‘3. l. jd. prez. dođe, doći’, dęę ‘3. l. jd. prez. stavi, staviti’, debel ‘debeo’, dviesto ‘dvjesto’, dok ‘dok’; medijalna pozicija: grędę ‘A mn. gredice, gredica’, vode ‘G jd. vode, voda’, ođřđim ‘1. l. jd. prez. ođřđim, ođřđiti’, nejde ‘3. l. jd. prez. ne ide, ići’, zide ‘3. l. jd. prez. nikne, niknuti’]

/k/: [inicijalna pozicija: kušlec ‘poljubac’, kmica ‘mrak’, křřuźńak ‘kukuruźńak’, koreńa ‘G mn. mrkvi, mrkva’, kotęł ‘kotao’, kaj ‘kaj’, koń ‘konj’; medijalna pozicija: luka ‘G mn. lukova, luk’, olofka ‘olovka’, cirkva ‘crkva’, cukęř ‘šećer’, cvirek ‘čvarak’, motiku ‘A jd. motiku, motika’, štrukle ‘strukle’, čakaš ‘2. l. jd. prez. čekaš, čekati’, teńka ‘ž.r., tanak’; finalna pozicija: vřak ‘vrag’, dok ‘dok’]

/g/: [inicijalna pozicija: grax ‘grah’, grędę ‘A mn. gredice, gupcu ‘L jd. njušci, njuška’, gredica’, gřop ‘grob’, gńoj ‘gnojivo’; medijalna pozicija: łagane ‘lagano’]

Iz napisanoga opaža se da se svi spomenuti konsonanti, osim zvučnih konsonanta (*b, d, g, z, ž, ž*), mogu naći u inicijalnom, medijalnom i finalnom položaju. Zvučni se konsonanti ne pojavljuju u finalnoj poziciji jer je karakteristika kajkavskog govora obezvučivanje zvučnih konsonanta u finalnoj poziciji riječi (Celinić 2020: 13) ⁶.

5.3. Distribucija

U ovom se poglavlju zamjećuje do kojih je promjena došlo u snimljenim primjerima, odnosno jesu li glasovne promjene provedene ili se očuvalo staro stanje.

Svi navedeni konsonanti, osim zvučnih konsonanata, dolaze u inicijalnom, medijalnom i finalnom položaju što je karakteristično za kajkavske govore (Lončarić 1996: 87-95). Zvučni se frikativi (*z, ž*), afrikate (*ž*) i okluzivi (*b, d, g*) ne mogu nalaziti na kraju riječi jer su se zamijenili svojim bezvučnim parnjacima (*s, š, ć, p, t, k*) (Lončarić 1996: 87-95). Primjerice

⁶ Finalna pozicija zvučnih konsonanata obradit će se u nastavku ovoga rada.

možemo izdvojiti riječi poput *paradajs* ‘rajčica’, *ješ* ‘jež’, *žeč* ‘žeđ’ *grop* ‘grob’, *spovet* ‘ispovijed’, *vrak* ‘vrag’.

Jednačenje po zvučnosti. Ta glasovna promjena podrazumijeva da se dva prava konsonanta različita po zvučnosti pri dodiru jednače na način da se prvi konsonant prilagođava drugome te se zamjenjuje svojim zvučnim ili bezvučnim parnjakom (Barić i sur. 2005: 77). Naprimjer: *s tanierem* ‘s tanjurom’, *z zubčami* ‘s grabljama’, *bokca* (G jd. od *bogęc*) ‘jadnik’, *gupcu* (L jd. od *gubęc*) ‘njuška’, *glatki* ‘gladak’. Bezvučni konsonanti *c* i *x*, kako je primijetio i Joža Horvat u govoru Svetoga Đurđa (2020: 51) uz bezvučni konsonant *f* u drugim govorima, nemaju zvučne parnjake u fonološkome smislu ni u ovom govoru, ali se fonem *c* ispred zvučnih konsonanata realizira kao [ʒ]: [sudeʒga] dok velar *x* ne bilježi promjene.

Jednačenje po mjestu tvorbe. Do te glasovne promjene dolazi ako se zajedno nađu dva konsonanata različita po mjestu tvorbe, pa se prvi prilagođava drugome tako što se zamjenjuje konsonantom koji je po mjestu tvorbe jednak, bliži drugome (Barić i sur. 2005: 78)

- Dentali *s*, *z* ispred palatala *č*, *č*, *š*, *ž* zamjenjuju se palatalima *š*, *ž*. Ta promjena uočena je u sljedećim riječima: *ščapiti* ‘zgrabiti’, *ščistiti* ‘očistiti’, *raširiti se*⁷ ‘raširiti se’, *š čokota* ‘s čokota’.
- Dentali *s*, *z* ispred palatala *l* i *n* zamjenjuju se palatalima *š*, *ž*. Naprimjer, *razmišlāti* ‘razmišljati’, *koružňak* ‘kukuruznjak’.
- Dental *n* ispred bilabijala *b*, *m*, *p* zamjenjuje se bilabijalom *m*, kao u primjerima: *jěmput* ‘jedanput’, *najěmput* ‘odjednom’, *stambeni* ‘stambeni’.
- Dental *n* ispred velara *g* i *k* ostvaruje se kao alofon [ŋ]. Primjerice, *teňka* ‘tanka’, *riňgišpił* ‘vrtuljak’, *šunka* ‘šunka’, *oň ga* ‘on ga’, *rajňgla* ‘lonac’.

Sibilarizacija. U ovom se govoru ne provodi sibilizacija, odnosno zamjena konsonanata *k*, *g*, *x* ispred vokala *i* u konsonante *c*, *z*, *s* (Barić i sur. 2005: 84) što je i tipično za govore kajkavskoga narječja (Lončarić 2005). Npr.: *oblaki* ‘oblaci’, *na nogi* ‘na nogi’, *dimňaki* ‘dimnjaci’, *obloki* ‘prozori’, *juxi* ‘juhi’.

Rotacizam. Zamjena konsonanta *ž* u intervokalnem položaju konsonantom *r*, provodi se u cijeloj paradigmi kod glagola *moći* ‘moći’: *morem*, *moreš*, *more*, *moremo*, *morete*, *moreju* i njegovih izvedenica (*pomoći*, *pomorem* ‘pomoći, pomognem’).

⁷ U riječi *raširiti se* ‘raširiti se’ može se primijetiti i gubljenje suglasnika.

Velar x. Kako je već navedeno, velar *x* očuvan je i u inicijalnom (*xīža* ‘kuća’), medijalnom (*rix̩t̩q̩l s̩e* ‘spremao se’) i finalnom (*grax* ‘grah’) položaju. No izgubio se u oblicima prezenta pomoćnog glagola *šteti* (*očem, očeš, oče, očemo, očete, očeju* ‘hoću, hoćeš, hoće, hoćemo, hoćete, hoće’) te u obliku pomoćnog glagola biti koji služi za tvorbu kondicionala te je isti za sva lica za razliku od standarda (*bi* ‘bih’). U prijedlogu i prefiksu također se pojavljuje velar *x* pri čemu je došlo do zamjene $v > x$ (Lončarić 1996: 90). Ovakav je odraz potvrđen kod svih ispitanika, npr. *x roļ* ‘u peć’, *x jenu* ‘u jednu’, *x školu* ‘u školu’, *x gr̩edu* ‘u gredu’, *xut̩e* ‘u to’, *xl̩oviti* ‘uloviti’, *xjut̩o* ‘ujutro’, *xmiti s̩e* ‘umiti se’.

Palatalne afrikate. U govoru Jurjevca postoji samo jedan palatalni par afrikata - *č* i *ž* na koje je ukazao i Mijo Lončarić u kajkavskom narječju izdvojivši ih kao tipičnu karakteristiku kajkavskih dijalekata (Lončarić 1996: 87-97). Te se afrikate ostvaruju sa srednjom vrijednošću, kao *č* - između *č* i *ć* i kao *ž* - između *ž* i *ž̩*. Možemo izdvojiti primjere: *buč̩e* ‘bundeve’, *č̩et̩rst* ‘četrdeset’, *č̩q̩kaš* ‘čekaš’, *peč̩i* ‘peći’, odnosno *ž̩ezva* ‘džezva’, *Maž̩ar* ‘Mađar’. Palatalna afrikata *ž* u ovom se govoru ne čuje često, a uglavnom je prisutna samo u posuđenicama.

Fonemska opreka l : l̩. Alveolarni lateral *l* sačuvan je u ponekim riječima kao što su: *mlincu, stol, luka*. Ispred prednjojezičnih vokala *i, e* lateral *l* može se izgovarati umekšanije, palatalizirano (*sol̩i* ‘soli’, *l̩iepe* ‘lijepo’, *obl̩eka* ‘odjeća’).

Depalatalizacija. Ishodišni se palatalni lateral *l̩* nije depalatalizirao te je ostao očuvan (*fiļa* ‘smjesa’, *roļ* ‘pećnica’, *m̩eļa* ‘brašno’). Staro *ń* je često uočeno u riječima *g̩noj* ‘gnojivo’, a rjeđe se i depalataliziralo *kniga* ‘knjiga’.

Skup rj-. Polazno palatalno *r̩* raspalo se na *r + j* u intervokalnom položaju. Rezultat toga u govoru Jurjevca su riječi *zorja* ‘zora’, *xm̩erjem* (1. l. jd. prez.) ‘umrem’, *orje* (3. l. jd. prez.) ‘ore’.

Promjene suglasničkih skupina. Govori kajkavskog narječja skloni su promjenama suglasničkih skupina, a ovim su istraživanjem u govoru Jurjevca potvrđene sljedeće promjene/pojednostavljanja:

- Konsonantski skup *xt* zamjenjuje se skupom *št*: *šteti* (infinitiv), *štela je* (3. l. jd. perf.) ‘htjeti, htjela je’.
- Konsonantski skup *pt* zamjenjuje se skupom *ft*: *ftiček* ‘ptić’.
- Konsonantski skup *tm* zamjenjuje se skupom *km*: *kmica* ‘tmina’.
- Konsonantski skup *tl* zamjenjuje se skupom *kl*: *naklu* ‘pasti na tlo’.

- Konsonantski skup *dl* zamjenjuje se skupom *gl*: *glaka* ‘dlaka’.
- Konsonantski skup *hv* pojednostavljuje se u *f*. Npr.: *fala* ‘hvala’, *faliti* ‘hvaliti’.

Ispadanje suglasnika ili skupa suglasnik + samoglasnik. U nekim riječima dolazi do ispadanja suglasnika ili skupa suglasnik + samoglasnik. Primjerice, u konsonantskim skupovima *gd > d* (*dę* ‘gdje’) i *pš > p* (*šenica* ‘pšenica’), riječima *čętręst* ‘četrdeset’, *viš* ‘vidiš’, *vidla* ‘vidjela’, *bu* ‘bude’.

5.4. Podrijetlo

Svi navedeni konsonanti kontinuantne su odgovarajućih konsonanata u starohrvatskome sustavu. Ovdje se navode neke posebnosti u podrijetlu određenih jedinica:

Završno -l. Završno *-l* čuva se i u ovome govoru u raznim imenicama, pridjevima te u glagolskom pridjevu radnom. Primjerice, *pošel* ‘posao’, *kotel* ‘kotao’, *debel* ‘debeo’, *misilil* ‘mislio’, *rixtęl seę* ‘spremao se’, *dišęl* ‘mirisao’.

Skup čr-. Stari suglasnički skup *čr-* u ovom se govoru čuva, pa imamo: *črn* ‘crn’, *čęrlęni* ‘crveni’, *črięp* ‘crijep’.

Skup tj i tј. Konsonantski skup *tj* daje *č* (*mačęha* ‘maćeha’, *pleča* ‘leđa’, *moči* ‘gl. moći’), a sekundarni konsonantski skup *tј* ostaje nepromijenjen (*listję* ‘lišće’, *cvętję* ‘cvijeće’).

Skup dj i dј. Primarna skupina *dj* dala je *ž* (*męža* ‘granica između dvaju imanja’, *rožęni* ‘rođeni’), a sekundarni skup *dј* ostvaruje se također kao *ž* (*žak* ‘đak’, *rožak* ‘rođak’).

Sekundarni skupovi zdј i zęj. Sekundarni skup *zdј* dao je skup *zdj* (*grozdje* ‘grožđe’), a skup *zęj* se jotirao te dao *žž* (*rožže* ‘vriježe’).

<i>j</i>	< <i>r'</i> u slijedu <i>rj</i> : im. <i>zorja</i> ; gl. <i>xmęrjem</i> , <i>orje</i> < čuvanjem u skupu <i>tј</i> : im. <i>listję</i> , <i>cvętję</i> < <i>i</i> u skupini <i>-ide-</i> : gl. <i>dojdę</i> , <i>nęjde</i>
<i>r</i>	< <i>ž</i> u intervokalnom položaju u prezentu glagola <i>moči</i> (rotacizam): <i>morem</i> , <i>moreš</i> , <i>more</i> , <i>moremo</i> , <i>morete</i> , <i>moreju</i>
<i>f</i>	< skupa <i>xv</i> u <i>fala</i> , <i>faliti</i> < skupa <i>pt</i> u <i>ftičęk</i>
<i>č</i>	< <i>č</i> : im. <i>čokot</i> ; gl. <i>čękęš</i> < <i>t'</i> : im. <i>mačęxa</i> ; gl. <i>pęči</i>

	< <i>ž</i> u finalnoj poziciji: im. <i>žeč</i>
<i>s</i>	< <i>z</i> u finalnoj poziciji: im. <i>paradajs</i> < skupa <i>vəs</i> u <i>si</i>
<i>z</i>	< <i>s</i> u prijedlogu: <i>z</i> <i>zubqčami</i> < skupa <i>vəz</i> u <i>zəti</i>
<i>š</i>	< <i>ž</i> u finalnoj poziciji: im. <i>ješ</i>
<i>p</i>	< <i>b</i> u finalnoj poziciji: im. <i>grop</i>
<i>t</i>	< <i>d</i> u finalnoj poziciji: im. <i>spovet</i>

6. GLAS /v/

6.1. Cilj i istraživačko pitanje

Cilj je ovog istraživanja, kao što je već rečeno, istražiti, snimiti te akustički i fonetski analizirati glas /v/ u govoru Jurjevca. Na taj će se način adekvatno upotpuniti konsonantski inventar govora Jurjevca te provjeriti ima li glas /v/ značajke frikativa ili pak aproksimanta. U autorskoj tablici donosi se pregled kako se glas /v/ definira u radovima istraživača kajkavskih govora.

SPECIFIKACIJA GLASA /v/ U KAJKAVSKIM GOVORIMA	
AUTOR, GODINA	OPIS GLASA /v/
Antun Šojat (1982: 352)	Glas /v/ je smješten pod turbulente i sonante u konsonantskoj tablici. „Fonem /v/ ostvaruje se kao sonant samo ispred vokala – u drugim je položajima zvučni parnjak fonema /f/.“
Mijo Lončarić (1996: 87-88)	/v/ je sonant u konsonantskoj tablici. Ali Lončarić piše: „v se počeo ponašati kao opstruent, tj. postaje zvučni parnjak bezvučnome <i>f</i> , pa dolazi do jednačenja po zvučnosti“
Đuro Blažeka (2008: 271)	/v/ je sonant – „Fonem <i>v</i> u distribuciji može imati osobine i sonanta (ispred samoglasnika i iza šumnika) i zvučnog opstruenta, sa šumnikom <i>f</i> kao bezvučnim parom (u svim ostalim pozicijama).“
Marija Malnar Jurišić (2012: 100, 105)	/v/ je smješten pod sonante u konsonantskoj tablici no autorica napominje „sonant <i>v</i> se ispred bezvučnih opstruenata i na kraju riječi ponaša kao zvučni opstruent čiji je parnjak <i>f</i> .“
Anita Celinić (2015: 61)	„Suglasnik <i>v</i> u dijelu se distribucije ponaša kao sonant, a u dijelu kao zvučni konsonant. Osobine konsonanta ima u položajima u kojima dolazi do zamjene zvučnih konsonanata bezvučnima.“
Marina Marinković (2015: 90)	/v/ je sonant (konsonantska tablica).
Hrvoje Kovač i Marija Malnar Jurišić (2016: 494)	/v/ je sonant (konsonantska tablica). No, „kada se nalazi na kraju riječi u glagolskome pridjevu radnome, obezvučuje se do <i>v</i> (<i>spòv</i> ‘spavao’).“
Josip Galić i Josip Lisac (2017: 136)	/v/ je smješten pod sonante u konsonantskoj tablici. Međutim – „sonant <i>v</i> u dijelu se distribucije, i to ispred šumnika i na kraju riječi, i sam ponaša kao (zvučni) šumnik, koji pred bezvučnim šumnicima i na kraju riječi prelazi u svoj bezvučni parnjak <i>f</i> “
Samanta Kretić (2019: 22)	/v/ je klasificiran kao sonant u konsonantskoj tablici. No – „Sonant <i>v</i> se ispred bezvučnih opstruenata i na kraju riječi ponaša kao opstruent, dakle obezvučuje se...“

Joža Horvat (2020: 54)	/v/ je sonant ako promatramo konsonantsku tablicu. Ali – „Konsonant v može imati i značajke sonanta i značajke opstruenta. Značajke sonanta ima ako se nalazi ispred vokala, sonanata i zvučnih opstruenata. Kao opstruent ponaša se ispred bezvučnih opstruenata i u završnome položaju ispred stanke – u tim položajima uvijek je zamijenjen bezvučnim opstruentom f.“
August Kovačec (2021: 133)	/v/ je okarakteriziran kao labiodentalni frikativ u konsonantskoj tablici.

Tablica 1. Specifikacija glasa /v/ u kajkavskim govorima⁸

Kao što je prikazano, u dosadašnjoj se literaturi glas /v/ najčešće klasificira kao sonant u konsonantskoj tablici (Lončarić 1996; Blažeka 2008; Malnar Jurišić 2012; Celinić 2015; Marinković 2015; Kovač i Malnar Jurišić 2016; Galić i Lisac 2017; Kretić 2019; Horvat 2020) s napomenom da se može govoriti o glasu /v/ kao pravom konsonantu u dijelu distribucije, odnosno u položajima na kraju riječi ili prije bezvučnih konsonanata. Šojat (1982) piše da se o glasu /v/ kao sonantu može govoriti samo kad se nalazi ispred vokala, a u svim je ostalim položajima frikativ. Postoje i objašnjenja da je glas /v/ isključivo frikativ (Kovačec 2021). Upravo zbog različitih opisa glasa /v/ u kajkavskim govorima, postavljaju se sljedeća pitanja: Zašto se u konsonantskoj tablici glas /v/ ne klasificira kao zvučni parnjak bezvučnome frikativu /f/ ako se već upućuje na njegovo dvojno tumačenje? Može li se o glasu /v/ govoriti isključivo kao o frikativu ili u kajkavskom govoru imamo možda dva različita glasa /v/ - sonant i frikativ? Postoji li mogućnost da se /v/ kao frikativ ostvaruje samo kao alofon?

6.2. Fonetsko i fonološko nazivlje

Svaki fonološki opis nekog govora podrazumijeva konvencionalnu klasifikaciju glasova s obzirom na način i mjesto tvorbe. Tijekom proučavanja radova kajkavskih govora (a i drugih) može se uočiti razlika u konvenciji između fonološkog i fonetskog nazivlja za konsonante što je već vidljivo i u Tablici 1 iz prethodnog poglavlja. U ovom se poglavlju donosi obrazloženi prijedlog usustavljanja nazivlja. Naravno, njime se ne želi kritizirati dosadašnje autore koji su posegnuli za uporabom drugačijih termina, već odabrati i ponuditi najprikladnije rješenje budućim istraživačima kako bi se ujednačila fonetska i fonološka terminologija.

⁸ Autorska tablica.

Dok se u fonetskoj literaturi može naići na uvriježenu podjelu glasova na vokale i konsonante koji se dijele na sonante i prave konsonante (International Phonetic Association 2009: 66), hrvatske su gramatike tijekom stoljeća različito podijelile glasovne vrste. Babić (1967) razlikuje otvorne (samoglasnike ili vokale), poluotvorne (sonante) i šumne (konsonante) glasove. Težak i Babić (1973) dijele glasove na otvorne (samoglasnike ili vokale), poluotvorne (glasnike ili sonante) i zatvorne (suglasnike ili konsonante), a Barić i suradnici (1979) na vokale ili samoglasnike, prijelazne glasnike te suglasnike ili konsonante koji se dijele na sonante (zvonačnike) i prave konsonante. Hudeček i Mihaljević (2017) podijelile su glasove na samoglasnike ili vokale te suglasnike ili konsonante koji se dalje dijele na zvonačnike ili sonante i šumnike ili opstruente ili turbulente. Uz to, u fonetskoj literaturi, a i u gramatikama prikazana je daljnja detaljnija podjela glasova koja je terminološki ujednačena pa o njoj neće biti riječ. Zaključujemo da su termini pravi konsonant, šumnik, opstruent i turbulent istoznačnice, odnosno da se njima opisuje glas koji nastaje uslijed djelomičnog ili potpunog zatvaranja prolaza zračnoj struji. U dijalektološkim se radovima može naići na korištenje gotovo svih navedenih termina uz napomenu da se glasovi dijele samo na one koji su slični vokalima te one koji se od njih razlikuju, tj. uglavnom ne postoji detaljnija podjela glasova s obzirom na način izgovora, a ni na mjesto tvorbe. Termin opstruent najrašireniji je u kajkavskim radovima, koriste ga Lončarić (1996), Blažeka (2008), Malnar Jurišić (2012), Kovač i Malnar Jurišić (2016), Kretić (2019). Šojat (1982) pak upotrebljava naziv turbulent, a Marinković (2015), Galić i Lisac (2017) šumnik. Ponekad upotreba različitih termina može dovesti do nesporazuma o čemu piše i Zrinka Jelaska (2004) navodeći da bi trebalo „dati prednost jednom od nekoliko postojećih naziva“. Predlaže se upotreba termina pravi konsonant zbog sljedećeg:

1. U fonetskoj se literaturi upotrebljava samo taj naziv dok se u fonološkoj koriste i istoznačnice šumnik, opstruent, turbulent, a uz to i naziv pravi konsonant. Ako već postoji termin koji je zaživio i u fonetskoj i fonološkoj upotrebi, a u svome značenju je jednoznačan i jasan, onda bi optimalno bilo koristiti taj naziv.

2. Zrinka Jelaska (2004: 36) piše „zatvornost (konsonantnost) obilježje je koje dijele i šumnici (pravi konsonanti) i zvonačnici (sonanti)“. Nadalje, Jelaska (2004: 42-46) napominje da pravi konsonanti/šumnici/opstruenti/turbulenti imaju jak ili potpuno zatvoren prolaz zračnoj struji, odnosno imaju veće temeljno obilježje konsonanata od sonanata. Stoga se najprikladnije odlučiti za termin pravi konsonanti.

Dakle, konsonanti se dijele na sonante i prave konsonante (Jelaska 2004: 36). Sonanti se dalje dijele na nazale, vibrante, aproksimante i laterale, a pravi konsonanti na okluzive, frikative i

afrikate s obzirom na način izgovora (Horga i Liker 2016: 266). U dijalektološkim je radovima takva detaljnija podjela pronađena u konsonantskom opisu govora Svetog Đurđa Jože Horvata (2020). Joža Horvat sonantima označuje nazale, vibrante, spirante i laterale, odnosno termin aproksimant zamjenjuje nazivom spirant. Nije jasna poveznica između ta dva pojma jer je naziv spirant sinonim za frikativ (Zrinka Jelaska 2004: 46), a frikativ je Joža Horvat (2020) smjestio pod opstruente (ili, kako se u ovom radu predlaže, prave konsonante).

Tablica 2 prikazuje prijedlog konsonantskog sustava nakon usustavljenja fonetske i fonološke terminologije⁹.

prema načinu tvorbe →	sonanti				pravi konsonanti					
	nazali	vibranti	aproksimanti	laterali	frikativi		afrikate		okluzivi	
					zvuč.	bezzvuč.	zvuč.	bezzvuč.	zvuč.	bezzvuč.
prema mjestu tvorbe ↓										
bilabijali										
labiodentali										
dentali										
alveolari										
palatali										
velari										

Tablica 2. Prijedlog konsonantskog sustava.

6.3. Metodologija istraživanja

6.3.1. Transkripcija

Kako bi se opisao izgovor određenoga govora, potrebno ga je transkribirati. Pojam transkribiranja, odnosno transkripcije podrazumijeva, kako piše u IPA-inom priručniku *Handbook of the International Phonetic Association* (2009), postojanje skupa znakova koji predstavljaju sve moguće glasove u svijetu. U fonološkim i fonetskim istraživanjima standardnog govora, narječja i/ili dijalekata hrvatskog jezika najčešće se koriste dvije vrste transkripcije – međunarodna fonetska abeceda (IPA, „fonetska transkripcija“) i transkripcija koju koriste dijalektolozi ili dijalektološka transkripcija. U nastavku će se opisati i jedna i druga transkripcija te objasniti korištenje istih u ovome radu.

⁹ Budući da se u radu nisu istraživali glasovi /č/ i /ž/, napominje se da postoji potreba za dodavanjem još jedne kategorije u tablicu. Naime, u danu tablicu bi se spomenuti glasovi smjestili u palatalne afrikate, a moguće je da je izgovor glasova /č/ i /ž/ sličniji alveopalatalnom kao što je potvrđeno u novijim istraživanjima pomoću elektropalatografije.

Fonetska transkripcija temelji se na rimskom alfabetu, no sadrži i slova i ostale znakove iz drugih izvora, primjerice grčkog alfabeta, zbog velike raznolikosti jezičnih sustava. U IPA-inom priručniku (International Phonetic Association, 2009) fonetski je opisano 29 jezika pri čemu treba istaknuti da se radi o opisu standardnoga jezika tj. govora, a ne o dijalektima i mjesnim govorima pojedinoga jezika, no u časopisu Međunarodnog fonetskoga društva JIPA (engl. Journal of International Phonetic Association) istom su transkripcijom opisani i transkribirani novi jezici i dijalekti (njih čak 187). Upravo je dijalektološka transkripcija, kako navode Mira Menac-Mihalić i Anita Celinčić u *Ozvučenoj čitanki iz hrvatske dijalektologije* (2012: 19-25), usredotočena na dijalekte i mjesne govore. Glasovi su za hrvatski jezik u fonetskoj transkripciji podijeljeni na konsonante prema mjestu i načinu tvorbe te na vokale prema otvoru vokalskog prolaza (opreka otvoren-zatvoren) i mjestu tvorbe (opreka po prednjosti – stražnjosti), a u dijalektološkoj se transkripciji vokali dijele prema otvorenosti, to jest zatvorenosti. Također, postoje razlike u bilježenju glasova u ovim dvjema transkripcijama. U fonetskoj se transkripciji afrikate bilježe dvama znakovima (ts, tʃ, tɕ, dʒ, dʒ̥) povezanih ligaturom, a u dijalektološkoj standardnim latiničnim znakovima (c, č, ć) te znakom ǰ. Iako se fonetska transkripcija na početku koristila za standardne govore, IPA nudi dijakritičke znakove za istraživanja dijalekata, povijesnog razvoja jezika, atipičnoga govora, dječjega govora i slično smještajući znak na određeno mjesto i način izgovora. „Srednje glasove“ ili glasove između /č/ i /ć/ te /dž/ i /đ/ koji postoje u dijalektima hrvatskoga jezika dijalektološka transkripcija bilježi znakom č, odnosno ǰ, dok ih IPA opisuje sjecištem mjesta i načina izgovora te u objašnjenju stoji da takvi glasovi imaju veći jezičnonepčani dodir. Također, međunarodna fonetska abeceda za glasove /š/ i /ž/ rabi znakove ʃ i ʒ, a u dijalektološkoj transkripciji se upotrebljavaju spomenuti latinični znakovi. Razlikuje se i bilježenje glasova /lj/ i /nj/, pa se tako u fonetskoj transkripciji koriste znakovi ʎ i ɲ, a u dijalektološkoj ǎ i ạ̌.

U objema transkripcijama postoje znakovi za bilježenje izgovora različitih varijacija vokala. Znakovi nisu ujednačeni u bilježenju u fonetskoj i dijalektološkoj transkripciji, ali jesu u značenju. Isto tako, u navedenim transkripcijama upotrebljavaju se i posebni dijakritički znakovi, koji se pišu iznad ili ispod određenog glasa, a označavaju napetost, nazaliziranost, velariziranost, palataliziranost, labijaliziranost i tako dalje.

Dok se u dijalektološkoj transkripciji koriste standardni hrvatski prozodijski znakovi za naglaske – ˘ za kratkosilazni, ˙ za kratkouzlazni, ˆ za dugosilazni te ˊ za dugouzlazni naglasak uz ˜ za akut, ˝ za tromi, za ˈ kratki netonski i ˉ dugi netonski naglasak, u fonetskoj se

transkripciji rabe dva znaka – ^ za silazni naglasak i ˇ za uzlazni naglasak, a dužina naglasaka označava se znakom :. Ako je riječ o kratkom naglasku, taj znak će izostati.

Dijalektološku transkripciju karakterizira i postojanje interpunkcijskih znakova te velikoga početnoga slova. U fonetskoj se transkripciji izgovorne cjeline odvajaju bjelinom, a rečenice jednom okomitom crtom za manju stanku ili pak dvjema za veću. Također, zanaglasnice i prednaglasnice s naglašenom se riječi spajaju donjim lukom (_), a u dijalektološkoj su transkripciji naznačene bjelinom.

Budući da se ovaj rad temelji na proučavanju mjesnoga govora, a ne standardnoga jezika, upotrebljava se dijalektološka transkripcija prilikom opisa pojedinih glasova spomenutoga idioma. Bitno je napomenuti da se dijalektološka transkripcija temelji na perceptivnoj analizi glasova, odnosno na onome što čujemo. Stoga je odlučeno rabiti fonetsku transkripciju u akustičkoj analizi glasa /v/, tj. samo u šestom poglavlju ovoga rada.

6.3.2. Ispitanici

U ovome je istraživanju sudjelovalo četvero ispitanika – M.H. (50), Ž.H. (54), M.F. (57), K.H. (74) (srednja vrijednost 58,75). Ispitanici su birani prema utvrđenim dijalektološkim kriterijima, pojedinci sa srednjoškolskim obrazovanjem koji za svoga života nisu napuštali Jurjevec na dulje vremensko razdoblje. Većina ispitanika odlazi na posao u Zabok zbog nemogućnosti zapošljavanja u rodnom mjestu dok se ostali bave poljoprivredom. Riječ je o ispitanicima koji nisu pod velikim utjecajem hrvatskoga jezičnog standarda te im izražavanje mjesnim govorom ne predstavlja problem. Također, artikulacijske su sposobnosti ispitanika uredne, odnosno nemaju zabilježene slušne ni govorne poteškoće. Tijekom istraživanja ispitanici nisu bili izloženi stresu, rizicima ni neugodi više nego što je to u uobičajenoj komunikaciji. Svaki je ispitanik svojevolumino pristao na istraživanje, unaprijed je bio informiran o cilju i postupku istraživanja te je potpisao Formular *Pristanka na sudjelovanje u istraživanju*¹⁰.

6.3.3. Izrada materijala i zadaci

¹⁰ Formular *Pristanka na sudjelovanje u istraživanju* napisala je istraživačica te ga je odobrilo Etičko povjerenstvo Odsjeka za fonetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (20.6.2022.). Prikaz istog naveden je u prilogima ovog rada.

Prije samoga istraživanje, napravljen je materijal za snimanje. Budući da se ovim istraživanjem nastoje utvrditi fonetske značajke glasa /v/ u govoru Jurjevca, pripremljene su određene fotografije koje su ispitanici trebali imenovati na svom organskom idiomu. Riječ je o riječima koje sadrže glas /v/ u različitim fonotaktičkim uvjetima, odnosno glas /v/ nalazi se u inicijalnoj, medijalnoj i finalnoj poziciji u kombinaciji s vokalima i svim mogućim konsonantima. Isto tako, ponekad je bilo ključno dobiti traženu riječ u određenom padežu pa je uz sliku napisana i dodatna riječ kako bi se dobio traženi oblik. Prilikom izgovora apstraktnih riječi, fotografija bi najčešće izostala te bi ispitanik trebao dopuniti rečenicu. U slučaju da ispitanici ne izgovore ciljanu riječ, postavlja im se potpitanje na mjesnom govoru.

Tablica 3 prikazuje fotografije i rečenice koje su upotrijebljene za istraživanje izgovora glasa /v/ te njihov raspored.

Inicijalna pozicija	Medijalna pozicija	Finalna pozicija	Intervokalna pozicija
1) 	1) BI	1) 	1)
2) 	2) 	2) 	2)
3) 	3) 	3) NEMAM 	3) NISU MERTVI NEK SU _____.
4) 	4) NALAZIM SE _____ 	4) 	4) KAJ DELA ČOVEK NA SLIKE?

5)

6)

5)

GA

6)

_____ **JE, A NE
RAVAN.**

7)

8)

9)

10)

MI

11)

NEMA

12)

5)

6)

	<p>13)</p> 		
	<p>14)</p> 		
	<p>15)</p> <p>NARJEČJE KOJE GOVORIM JE</p> <p>_____.</p>		
	<p>16)</p> <p>SADAŠNJI ILI _____ MUŽ.</p>		
	<p>17)</p> <p>TI</p>		

Tablica 3. Materijal za istraživanje izgovora glasa /v/.

Prikazani materijal unaprijed je pripremljen te nije napisano što je prikazano na fotografijama kako čitanje ne bi utjecalo na izgovor ispitanika. Sav materijal prikazan je ispitanicima na PowerPoint prezentaciji. Ispitanici su snimljeni u studiju za akustička snimanja na Odsjeku za fonetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Prije snimanja dobili su upute za pokretanje PowerPoint prezentacije te imenovanje fotografija, odnosno nadopunjavanja rečenica. Tijek snimanja reguliran je prezentacijom. Nakon svake izgovorene riječi ispitanici su pritiskom na strelicu udesno samostalno prelazili na idući primjer da bi se osiguralo dovoljno

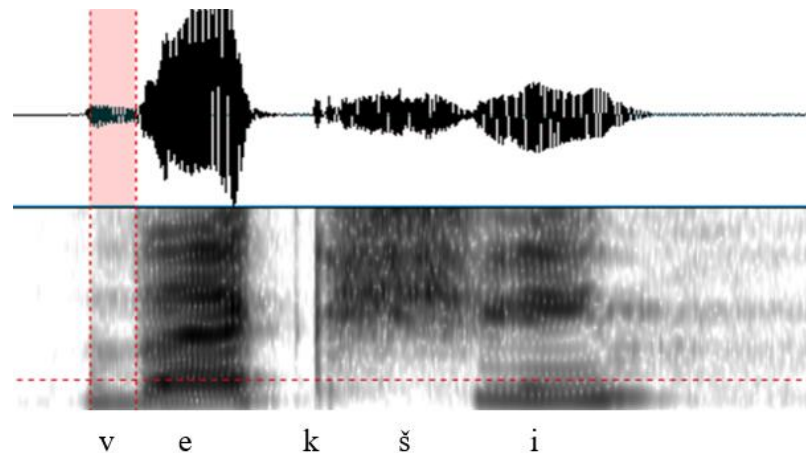
vremena za prepoznavanje i imenovanje pojma koji se tražio na pojedinoj fotografiji te dobili pomoć ako je potrebna. Snimanje je provedeno tijekom srpnja 2022. godine.

Također, uz navedeno snimanje, u radu se koriste i rezultati snimanja spontanoga govora te građa prikupljena ciljanim upitnikom prema Horvat 2020. Opažanjem je zaključeno da su ispitanici bili pod tremom jer su htjeli što jasnije artikulirati glasove.

6.3.4. Anotiranje i segmentiranje

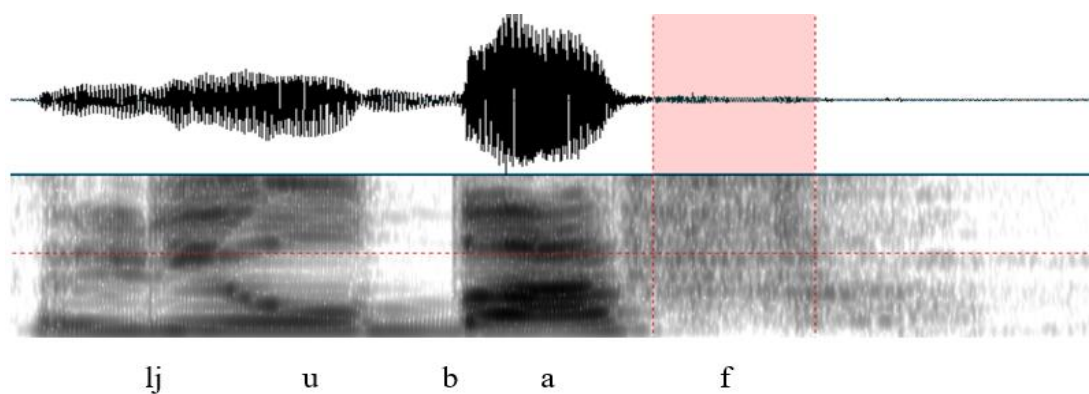
Nakon snimanja u zvučno izoliranoj sobi, snimke su anotirane u računalnom programu Praat (Boersma i Weenik 2022) oslanjajući se na valni oblik i spektrogram. Kriterij za uzimanje uzorka za analizu bilo je određivanje središnjeg dijela konsonanta /v/ zbog normativizacije podataka te minimalnog utjecaja koartikulacije. Na slikama u nastavku bit će prikazan spomenuti kriterij u anotacijama konsonanta /v/ u različitim položajima (inicijalni, medijalni, finalni, intervokalni) u pojedinim riječima.

Slika 2 prikazuje anotaciju glasa /v/ u inicijalnom položaju ispred vokala.

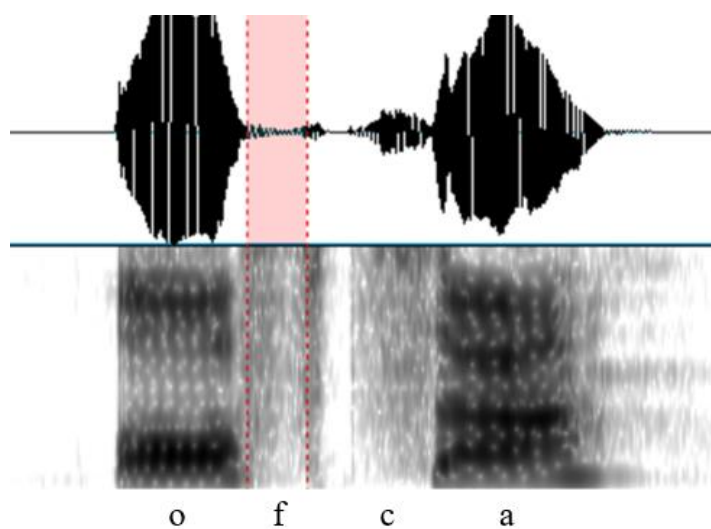
Slika 2. Anotacija glasa /v/ u inicijalnom položaju ispred vokala

Slika 3 reprezentira anotaciju glasa /v/ u finalnom položaju.

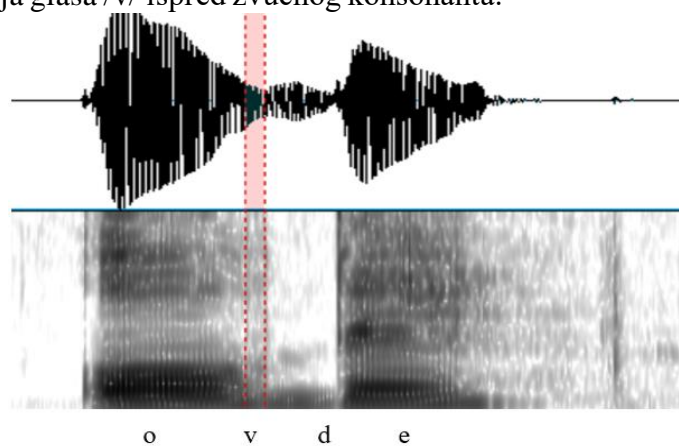
Slika 3. Anotacija glasa /v/ u finalnom položaju

Na slici 4 dana je anotacija glasa /v/ ispred bezvučnog konsonanta.

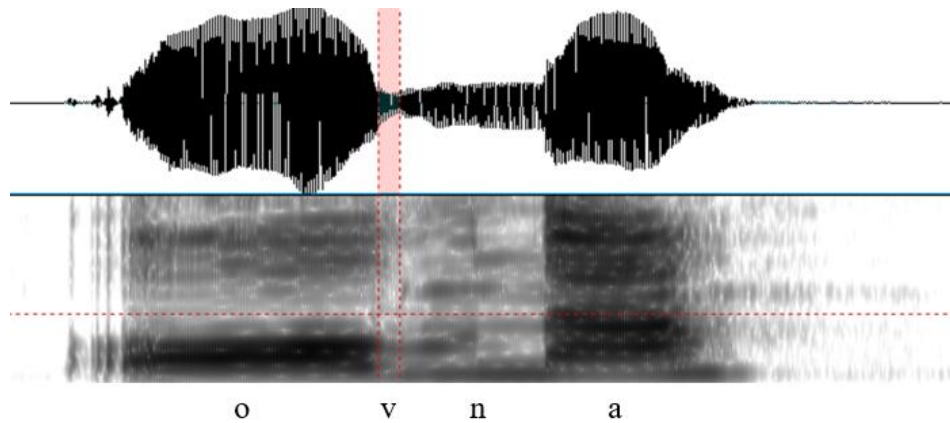
Slika 4. Anotacija glasa /v/ ispred bezvučnog konsonanta

Na slici 5 vidi se anotacija glasa /v/ ispred zvučnog konsonanta.

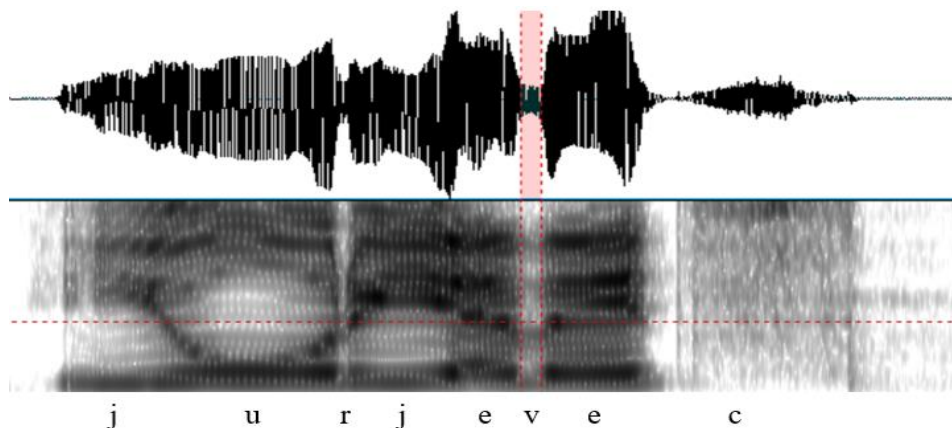
Slika 5. Anotacija glasa /v/ ispred zvučnog konsonanta

Na slici 6 anotiran je glas /v/ ispred sonanta.

Slika 6. Anotacija glasa /v/ ispred sonanta

Slika 7 prikaz je anotacije glasa /v/ u medijalnom položaju između vokala.

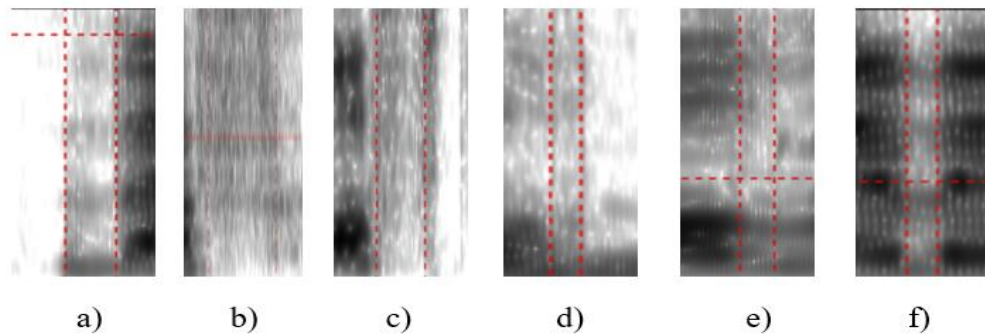
Slika 7. Anotacija glasa /v/ u intervokalnom položaju

6.4. Analiza

6.4.1. Kvalitativna analiza

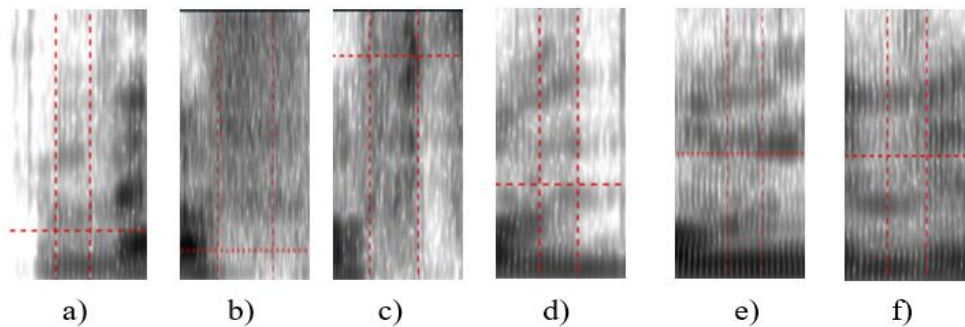
Akustička analiza većinom se bazirala na vizualnoj inspekciji spektrograma, a ne na kvantitativnim mjerenjima (Vujasić 2014: 111). Zato će se prvo opisati kvalitativna analiza na temelju spektrograma labiodentalnog glasa /v/ u različitom položaju pojedinih riječi. Svaki položaj glasa bit će naznačen određenim slovom na slikama – a) za inicijalni /v/ ispred vokala, b) za finalni /v/, c) za kombinaciju /v/ + bezvučni konsonant, d) za /v/ + zvučni konsonant, e) za /v/ + sonant, f) za intervokalno /v/.

Slika 8 prikazuje spektrograme labiodentalnog glasa /v/ u različitom položaju riječi prvog ispitanika

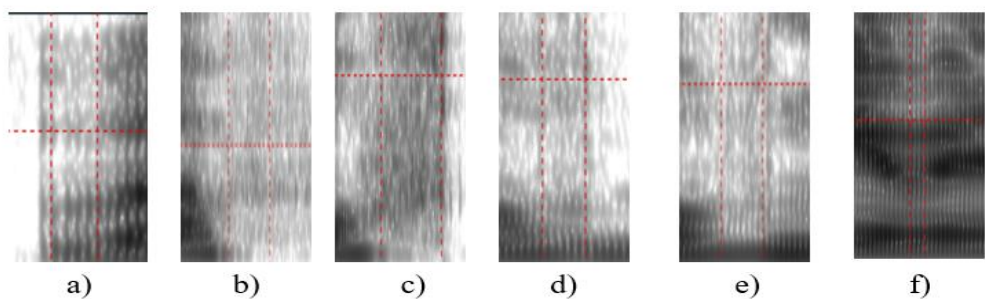
Slika 8. Spektrogrami labiodentalnog glasa /v/ u različitom položaju riječi prvog ispitanika

Slika 9 prikaz je spektrograma labiodentalnog glasa /v/ u različitom položaju riječi drugog ispitanika.

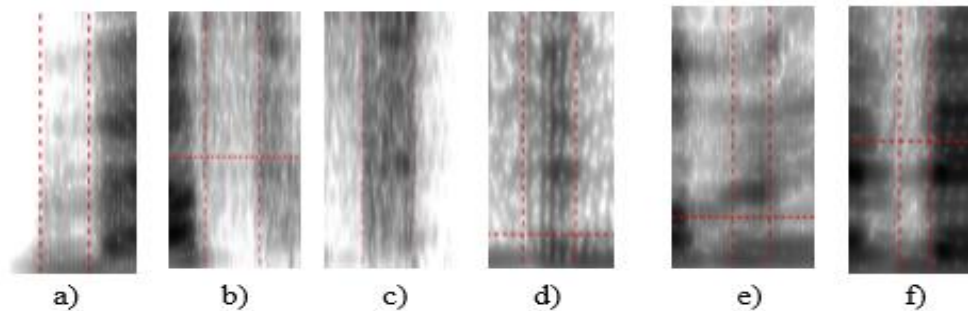
Slika 9. Spektrogrami labiodentalnog glasa /v/ u različitom položaju riječi drugog ispitanika

Slika 10 reprezentira spektrograme labiodentalnog glasa /v/ u različitom položaju riječi trećeg ispitanika.

Slika 10. Spektrogrami labiodentalnog glasa /v/ u različitom položaju riječi trećeg ispitanika

Slika 11 prikazuje spektrograme labiodentalnog glasa /v/ u različitom položaju riječi četvrtog ispitanika.

Slika 11. Spektrogrami labiodentalnog glasa /v/ u različitom položaju riječi četvrtog ispitanika

Prema Vujasić (2014: 111) šum je akustički pokazatelj bezvučnosti konsonanata, a kod zvučnih se šumu pridodaje i prisutnost harmoničnosti. Odnos harmoničnosti i šumnosti upućuje na glavnu razliku zvučnih i bezvučnih glasova. Zvučni će glasovi imati harmoničan ton u nižem dijelu spektra, a često i na višim frekvencijama. Upravo su te razlike vidljive na priloženim spektrogramima. Glas /v/ u položajima a), d), e) i f) ima harmoničan ton u nižem dijelu spektra te na višim frekvencijama. Stoga možemo govoriti o zvučnom i bezvučnom glasu /v/.

6.4.2. Deskriptivna i statistička analiza

Analizirano je pet varijabli: HNR i četiri momenta spektra – težište ili centar gravitacije, raspršenje, nagib spektra šuma te istaknutost glavne amplitude.

HNR (engl. *harmonic to noise ratio*) mjera je odnosa količine šumnog i harmoničnog dijela spektra, stoga se koristi za analiziranje prisutnosti harmoničnosti u zvučnim glasovima u odnosu na bezvučne. Težište ili centar gravitacije (engl. *centre of gravity*) mjera je težišta najveće koncentracije energije u spektru, tj. težište je mjesto u spektru u kojem je zastupljena podjednaka količina energije iznad i ispod tog mjesta (Vujasić 2014: 116). Raspršenje ili standardna devijacija centra gravitacije (engl. *spectral standard deviation*) mjera je koja ukazuje koliko je zvučna energija raspršena u spektru šuma, odnosno njome se pokazuje koliko frekvencije u spektru mogu odstupati od težišta (Vujasić 2014: 116). Nagib spektra šuma (engl. *skewness*) tumači gdje se u odnosu na težište nalazi većina energije u spektru (Vujasić 2014: 116). Istaknutost glavne amplitude (engl. *kurtosis*) mjeri istaknutost glavne amplitude u odnosu na energiju u ostatku spektra (Vujasić 2014: 117).

Nakon svake anotacije i segmentacije glasa /v/ u različitim riječima četiriju ispitanika, izrađen je spektar koji je potom analiziran u programu Praat (Boersma i Weenink 2022) koje se odnose na HNR i četiri momenta spektra. Dobiveni rezultati prikazani su u Microsoft Excelu i statistički su izračunate mjere korelacije i značajnosti razlike između spomenutih varijabli. Vrijednost korelacije brojčano se iskazuje koeficijentom korelacije koji pokazuje omjer kovarijance i umnoška varijanci s predznakom + ili – ovisno o smjeru povezanosti (Vulić 2015: 11). Jačina povezanosti između varijabli određuje se modulom koeficijenta korelacije, kako je prikazano u Tablici 4.

APSOLUTNA VRIJEDNOST KOEFICIJENTA KORELACIJE	JAČINA POVEZANOSTI IZMEĐU VARIJABLI
$ r = 1$	potpuna korelacija
$0,8 \leq r < 1$	jaka korelacija
$0,5 \leq r < 0,8$	srednje jaka korelacija
$0,2 \leq r < 0,5$	relativno slaba korelacija
$0 < 0,2$	nezatna korelacija
$ r = 0$	potpuna odsutnost korelacije

Tablica 4. Prikaz jačine povezanosti između varijabli na temelju modula koeficijenta korelacije

Na temelju ovih podataka objasniti će se korelacija između HNR-a, težišta, raspršenja, nagiba i istaknutosti glavne amplitude glasa /v/ u riječima četiriju ispitanika. Rezultati su dobiveni primjenom funkcije za izračun korelacije u Microsoft Excelu te su vidljivi u Tablici 5.

	HNR	težište	raspršenje	nagib	istaknutost glavne amplitude
HNR	1	-0,71471	-0,803273	0,780526	0,603404605
težište	-0,71471	1	0,8724735	-0,65668	-0,472051365
raspršenje	-0,80327	0,872473	1	-0,76186	-0,57647441
nagib	0,780526	-0,65668	-0,761859	1	0,931231873
istaknutost glavne amplitude	0,603405	-0,47205	-0,576474	0,931232	1

Tablica 5. Tablica korelacije između HNR-a i četiri momenta spektra

Koeficijenti korelacije između HNR-a i četiri momenta spektra (težište, raspršenje, nagib, istaknutost glavne amplitude) ukazuju na jaku (HNR i raspršenje), odnosno srednje jaku korelaciju (HNR i težište, HNR i nagib, HNR i istaknutost glavne amplitude). Korelacija između težišta i raspršenja je jaka, između težišta i nagiba srednje jaka dok je između težišta i

istaknutosti glavne amplitude relativno slaba. Izračun između raspršenja i nagiba te istaknutosti glavne amplitude upućuje na srednje jaku korelaciju, a korelacija je između nagiba i istaknutosti glavne amplitude jaka. Naravno, potpuna je korelacija mjera s njima samima. Budući da sve mjere međusobno koreliraju više od srednje jake korelacije, može se odabrati jedna od njih kao reprezentativna mjera za tumačenje podataka. U ovome radu odabrana je mjera HNR za analizu šumnosti, a uz nju kao provjera i težište ili centar gravitacije.

U Prilogu 2 ovog rada izneseni su podaci o HNR-u koji su, kako je već navedeno, dobiveni u programu Praat (Boersma i Weenink 2022). HNR mjera je koja se izražava u decibelima (dB) te nam govori koliko je određeni glas harmoničan, odnosno šuman što možemo primijeniti na provjeru teze o frikativnosti, odnosno sonantnosti u našem istraživanju. Što je brojčani rezultat bliže nuli ili ide u minus, glasnik ima više šumnosti, a što je veći broj u plusu ili se približava 20 dB, glas ima više harmoničnosti. Promatrajući rezultate možemo zaključiti da glas /v/ u finalnom položaju i u kombinaciji /v/ + bezvučan konsonant sadrži više šumnosti dok ima više harmoničnosti u inicijalnom i intervokalnom položaju te u kombinaciji /v/ + zvučni konsonant i /v/ + sonant.

Na temelju Priloga 3, rezultata mjere težišta ili centra gravitacije, deskriptivno se može opisati da se kategorije glasa /v/ mijenjaju sa smanjenjem težišta. Što se težište smanjuje, to se pretvara položaj glasa /v/ iz finalnog, bezvučnog prema zvučnom, sonantu, inicijalnom, vokalu. Dakle, glas /v/ ima najveće težište u finalnom položaju, zatim malo manje u kombinaciji /v/ + bezvučni konsonant, /v/ + zvučni konsonant, /v/ + sonant, inicijalnom i najmanje u intervokalnom položaju. Time ponovno potvrđujemo da je razlika između harmoničnih i šumnih glasova velika, a to pokazuje i HNR.

Sljedeća mjera t-test, prikazana na slici 6, ukazuje postoji li statistički značajna razlika između spomenutih kategorija – inicijalno /v/ + vokal, intervokalno /v/, vokal + finalno /v/, /v/ + bezvučni konsonant, /v/ + zvučni konsonant, /v/ + sonant.

	T-TEST	P VRIJEDNOST	df	ZNAČAJNO/NEZNAČAJNO		T-TEST	P VRIJEDNOST	df	ZNAČAJNO/NEZNAČAJNO
inicijalno /v/ i finalno /v/	-11,65091628	0,001	50	značajno	/v/ + zvučni k. i finalno /v/	-8,944110016	0,001	34	značajno
inicijalno /v/ i /v/ + zvučni k.	-0,553318415	0,61	34	nije značajno	/v/ + zvučni k. i /v/ + bezvučni k.	-5,895698641	0,001	38	značajno
inicijalno /v/ i /v/ + bezvučni k.	-8,345750884	0,01	50	značajno	/v/ + zvučni k. i inicijalno /v/	-0,553318415	0,61	34	nije značajno
inicijalno /v/ i intervokalno /v/	-3,221793328	0,001	38	nije značajno	/v/ + zvučni k. i intervokalno /v/	-3,279934876	0,01	26	nije značajno
inicijalno /v/ i /v/ + sonant	-0,65346662	0,51	50	nije značajno	/v/ + zvučni k. i /v/ + sonant	-0,983267903	0,32	38	nije značajno
	T-TEST	P VRIJEDNOST	df	ZNAČAJNO/NEZNAČAJNO		T-TEST	P VRIJEDNOST	df	ZNAČAJNO/NEZNAČAJNO
finalno /v/ i /v/ + bezvučni k.	-2,618136782	0,01	50	nije značajno	/v/ + bezvučni k. i finalno /v/	-2,618136782	0,01	50	nije značajno
finalno /v/ i /v/ + zvučni k.	-8,944110016	0,001	34	značajno	/v/ + bezvučni k. i /v/ + zvučni k.	-5,895698641	0,001	38	značajno
finalno /v/ i inicijalno /v/	-11,65091628	0,001	46	značajno	/v/ + bezvučni k. i inicijalno /v/	-8,345750884	0,001	50	značajno
finalno /v/ i intervokalno /v/	-21,37284116	0,001	38	značajno	/v/ + bezvučni k. i intervokalno /v/	-12,81372412	0,001	42	značajno
finalno /v/ i /v/ + sonant	-10,54701763	0,001	50	značajno	/v/ + bezvučni k. i /v/ + sonant	-8,249262735	0,001	54	značajno
	T-TEST	P VRIJEDNOST	df	ZNAČAJNO/NEZNAČAJNO		T-TEST	P VRIJEDNOST	df	ZNAČAJNO/NEZNAČAJNO
intervokalno /v/ i inicijalno /v/	-3,221793328	0,001	38	nije značajno	/v/ + sonant i inicijalno /v/	-0,65346662	0,51	50	nije značajno
intervokalno /v/ i finalno /v/	-21,37284116	0,001	38	značajno	/v/ + sonant i finalno /v/	-10,54701763	0,01	50	značajno
intervokalno /v/ i /v/ + zvučni k.	-3,279934876	0,001	26	nije značajno	/v/ + sonant i /v/ + zvučni k.	-0,983267903	0,32	38	nije značajno
intervokalno /v/ i /v/ + bezvučni k.	-12,81372412	0,001	42	značajno	/v/ + sonant i /v/ + bezvučni k.	-8,249262735	0,01	54	značajno
intervokalno /v/ i /v/ + sonant	2,089889941	0,01	42	nije značajno	/v/ + sonant i intervokalno /v/	2,089889941	0,01	42	nije značajno

Slika 12. Statistička analiza dvočlanih kombinacija položaja glasa /v/ pomoću t-testa

Uporabom t-testa za nezavisne uzorke i formule TTEST koju nudi Microsoft Excel, provedena je statistička analiza svih dvočlanih kombinacija položaja glasa /v/. Promatrajući apsolutnu vrijednost t-testa i p vrijednost izračunatu iz zadanih skupova podataka (odnos dvočlanih kombinacija položaja glasa /v/) pomoću formule TTEST, može se odrediti povezanost između različitih položaja. To se čini određivanjem stupnjeva slobode za svaki par položaja (df) i usporedbom vrijednosti t-testa za izračunatu p vrijednost s tablicom graničnih vrijednosti (vidi Prilog 5). Zaključujemo da nije ustanovljena statistički značajna razlika između položaja finalno /v/ i /v/ + bezvučni konsonant kao i u odnosu položaja inicijalno /v/ + vokal, /v/ + zvučni konsonant, /v/ + sonant, intervokalno /v/. Razlika je statistički značajna između svih preostalih parova položaja. Interpretacijom dobivenih rezultata, dolazimo do zaključka da su zbog nedostataka statističke značajnosti razlike u količini šumnosti u izgovoru glasa /v/ u položaju finalno /v/ i /v/ + bezvučni konsonant te kategorije glasova slične. Također, kategorije su glasova inicijalno /v/ + vokal, intervokalno /v/, /v/ + zvučni konsonant, /v/ + sonant slične zbog nedostataka statističke značajnosti razlike u količini harmoničnosti. To bi značilo da je harmoničnost glasa /v/, odnosno njegova šumnost, u spomenutim položajima vrlo slična te da glasnik /v/ ima opreku po razlikovnom obilježju zvučnosti (odnosno harmoničnosti). Možemo zaključiti da govor Jurjevca ima jedan labiodentalni glasnik koji se može svrstati u kategoriju frikativa jer ima spomenutu opreku po zvučnosti.

Treba naglasiti da su potencijalne nekonzistentnosti u govoru ispitanika mogle utjecati na konačna mjerenja, a time i na vrijednost t-testa, ali iz dobivenih vrijednosti moguće je kvalitativno odrediti značajke glasa /v/, tj. odnose među položajima glasa. Naime, pojedini ispitanici određene riječi izgovaraju drugačije, s time i glas /v/, u odnosu na ostale ispitanike. „Sumnjive“ riječi označene su žutom bojom u Prilogu 2 i Prilogu 3. Riječi su izgovorene drugačije zbog utjecaja standardnog jezika te pogrešnog izgovaranja naglasnih cjelina (riječ + zanaglasnica). Utjecaj standardnog jezika prevladao je kod nekih ispitanika u riječima ‘bivši’, ‘kajkavsko’, ‘nalivpero’. Što se tiče izgovora naglašene riječi s klitikom, auditivno je opaženo da su poneki ispitanici napravili pauzu između naglašene i nenaglašene riječi te su pritom obezvučili glas /v/ na kraju riječi, a onda izgovorili klitiku (‘kriv je’, ‘ljubav mi’, ‘ljubav ga’).

7. ZAKLJUČAK

Ovaj diplomski rad započinje s kratkim pregledom geografskih, demografskih i povijesnih značajki Jurjevca čime dolazimo do smještanja mjesnog govora u središnjozagorski dijalekt prema M. Lončariću. Prije svega riječ je o govoru s ekavskim refleksom jata, karakterističnim vokalskim inventarom za kajkavske govore, troakcenatskim susatvom te mnogim fonološkim značajkama poput nepostojanja opreke između *č* i *ć* te *dž* i *đ*, različita ostvaraja glasova *ń* i *l*, čuvanja završnog *-l*, obezvučivanja zvučnih konsonanata na kraju riječi, brojnih promjena u suglasničkim skupinama i slično.

Prilikom opisa konsonantskog sustava govora Jurjevca izdvaja se glas /v/ zbog dvosmislenog definiranja u radovima istraživača kajkavskih govora. Uvidom u dosadašnju literaturu zabilježeni su opisi glasa /v/ kao sonanta u konsonantskoj tablici s napomenom da se može govoriti o glasu /v/ kao pravom konsonantu u položajima na kraju riječi ili prije bezvučnih konsonanata, kao sonanta kad se nalazi ispred vokala dok je u ostalim pozicijama frikativ te isključivo kao frikativa u svim položajima. Sukladno s time, u radu se nastojalo odgovoriti na pitanja: Može li se o glasu /v/ govoriti isključivo kao o frikativu ili u kajkavskom govoru imamo dva različita glasa /v/ - sonant i frikativ? Ostvaruje li se glas /v/ kao frikativ samo kao alofon?

Izgovorom glasa /v/ u različitim fonotaktičkim uvjetima pomoću akustičke analize provjerile su se fonetske značajke navedenoga glasa. Provedena je kvalitativna, deskriptivna i statistička analiza snimaka četiriju ispitanika biranih prema utvrđenim dijalektološkim kriterijima te snimljenih u studiju za akustička snimanja. Već se vizualnom inspekcijom uočilo postojanje zvučnih i bezvučnih glasova zbog prisutnosti harmoničnog tona na nižem dijelu spektra i na višim frekvencijama (inicijalno /v/, intervokalno /v/, /v/ + zvučni konsonant, /v/ + sonant) dok je kod bezvučnih glasova prevladavao šum (finalno /v/ i /v/ + bezvučni konsonant). Ta je razlika potvrđena daljnjim analiziranjem HNR-a i težišta koji su pokazali veću količinu šuma, odnosno veći centar gravitacije u finalnom položaju glasa /v/ te glasu /v/ ispred bezvučnog konsonanta. Nadalje, analiziran je odnos svih dvočlanih kombinacija položaja glasa /v/. Određivanjem stupnjeva slobode za svaki par položaja i usporedbom vrijednosti t-testa za izračunatu apsolutnu vrijednost t-testa za određenu p vrijednost, zaključeno je da govor Jurjevca ima jedan labiodentalan glasnik /v/ koji se može uvrstiti u kategoriju frikativa jer ima opreku po razlikovnom obilježju zvučnosti (harmoničnosti).

Naposljetku se donosi potpuni konsonantski inventar govora Jurjevca:

prema načinu tvorbe → prema mjestu tvorbe ↓	sonanti				pravi konsonanti					
	nazali	vibranti	aproksimanti	laterali	frikativi		afrikate		okluzivi	
					zvuč.	bezvuč.	zvuč.	bezvuč.	zvuč.	bezvuč.
bilabijali	m								b	p
labiodentali					v	f				
dentali	n				z	s		c	d	t
alveolari		r		l						
palatali	ń		j	ʎ	ž	š	ʒ	č		
velari						x			g	k

8. LITERATURA

1. Babić, Stjepan. 1967. *Jezik. Školski leksikon*. Zagreb: Panorama.
2. Barić, Eugenija i sur. 1979. *Priručna gramatika hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
3. Barić, Eugenija – Mijo Lončarić – Dragica Malić – Slavko Pavešić – Mirko Peti – Vesna Zečević – Marija Znika [Barić i sur.]. 2005. *Hrvatska gramatika*. Četvrto izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
4. Blažeka, Đuro. 2008. Međimurski dijalekt. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 14, Zagreb. 261–292.
5. Celinić, Anita. 2015. Fonologija Rijeke Voćanske i voćanskoga kraja (na sjeveru Hrvatskoga zagorja). U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 19, Zagreb. 25–77.
6. Celinić, Anita. 2020. Kajkavsko narječje. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 24, Zagreb: 1–37.
7. Galić, Josip – Lisac, Josip. 2017. Kajkavski govori u okolici Jastrebarskoga: Petrovina i Domagović. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 21, Zagreb: 129–145.
8. Horvat, Joža. 2020. Iz fonologije govora Svetoga Đurđa – konsonantizam. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 24, Zagreb: 47–105.
9. Hudeček, Lana – Mihaljević, Milica. 2017. *Hrvatska školska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
10. International Phonetic Association. 2009. *Handbook of the International Phonetic Association*. London: Cambridge University Press.
11. Jelaska, Zrinka. 2004. *Fonološki opisi hrvatskoga jezika: glasovi, slogovi, naglasci*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
12. Kovač, Hrvoje – Malnar Jurišić, Marija. 2016. O fonologiji govora Crnoga Luga. U: *Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 42/2, Zagreb. 483–503.
13. Kovačec, August. 2021. Opis fonološkoga sustava govora Jesenja. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 25, Zagreb: 93–144.
14. Kretić, Samanta. 2019. *Fonološki i frazeološki opis mjesnog govora Donjeg Ladanja s rječnikom frazema*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet.
15. Lončarić, Mijo. 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
16. Lončarić, Mijo. 2005. *Kajkaviana i Alia: ogledi o kajkavskim i drugim hrvatskim govorima*. Ur. Josip Lisac. Čakovec: Zrinski d.d

17. Malnar Jurišić, Marija. 2012. *Fonološki opis čabarskih govora na frazeološkom korpusu*. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Filozofski fakultet.
18. Marinković, Marina, 2015. Iz fonologije mjesnoga govora Brežana kraj Karlovca. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 19, Zagreb: 79–97.
19. Menac-Mihalić, Mira - Celinić, Anita. 2012. *Ozvučena čitanka iz hrvatske dijalektologije*. Zagreb: Knjigra.
20. Šojat, Antun. 1982. Turopoljski govori. U: *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 6, Zagreb: 317–493.
21. Težak, Stjepko - Babić, Stjepan. 1973. *Pregled gramatike hrvatskoga književnoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
22. Vujasić, Nives. 2014. Akustička analiza spektra šuma hrvatskih lingvalnih frikativa. U: *Govor*, 32, Zagreb: 109–130.
23. Vulić, Martina. 2015. *Upotreba koeficijenta korelacije u procjeni podrijetla nitrata na području zagrebačkog vodonosnika*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu Rudarsko-geološko-naftni fakultet.

Internetski i elektronički izvori

<https://www.sbkt.hr/KT/> [pregled: lipanj 2022.]

<http://www.magdalena.hr/> [pregled: lipanj 2022.]

<http://www.srcezagorja.hr/en/krapinske-toplice/empirej-castle> [pregled: lipanj 2022.]

<https://www.fon.hum.uva.nl/praat/> [pregled: srpanj 2022.]

9. POPIS KARATA

Karta 1. Položaj Jurjevca na karti Republike Hrvatske.....	3
Karta 2. Rasprostranjenost kajkavskih dijalekata, podjela M. Lončarića.....	5

10. POPIS SLIKA

Slika 1. Grafički prikaz broja stanovnika	4
Slika 2. Anotacija glasa /v/ u inicijalnom položaju ispred vokala.....	33
Slika 3. Anotacija glasa /v/ u finalnom položaju	34
Slika 4. Anotacija glasa /v/ ispred bezvučnog konsonanta.....	34
Slika 5. Anotacija glasa /v/ ispred zvučnog konsonanta.....	34
Slika 6. Anotacija glasa /v/ ispred sonanta	35
Slika 7. Anotacija glasa /v/ u intervokalnom položaju	35
Slika 8. Spektrogrami labiodentalnog glasa /v/ u različitom položaju riječi prvog ispitanika	36
Slika 9. Spektrogrami labiodentalnog glasa /v/ u različitom položaju riječi drugog ispitanika	
Slika 10 reprezentira spektrograme labiodentalnog glasa /v/ u različitom položaju riječi trećeg ispitanika.	36
Slika 10. Spektrogrami labiodentalnog glasa /v/ u različitom položaju riječi trećeg ispitanika	36
Slika 11. Spektrogrami labiodentalnog glasa /v/ u različitom položaju riječi četvrtog ispitanika	37
Slika 12. Statistička analiza dvočlanih kombinacija položaja glasa /v/ pomoću t-testa	40

11. POPIS TABLICA

Tablica 1. Specifikacija glasa /v/ u kajkavskim govorima.....	25
Tablica 2. Prijedlog konsonantskog sustava.....	27
Tablica 3. Materijal za istraživanje izgovora glasa /v/.....	32
Tablica 4. Prikaz jačine povezanosti između varijabli na temelju modula koeficijenta korelacije	38
Tablica 5. Tablica korelacije između HNR-a i četiri momenta spektra	38

12. SAŽETAK NA HRVATSKOME I ENGLESKOME JEZIKU

Konsonantizam govora Jurjevca s osobitim osvrtom na glas /v/ naziv je rada u kojemu se opisuje konsonantski sustav govora Jurjevca, mjesta u blizini Krapinskih Toplica, koji ubrajamo u središnjozagorski dijalekt prema klasifikaciji M. Lončarića. U opisu se donosi inventar jedinica te njihova realizacija, distribucija i podrijetlo. U radu se donosi i kratak osvrt na temeljne značajke vokalskih i akcenatskih ostvarenja. Građa je prikupljena terenskim istraživanjem. Rad se posebno usredotočuje na glas /v/ zbog dvosmislenosti klasificiranja glasa u mnogim radovima koji opisuju kajkavske govore. U njemu se opisuje način izgovora glasa /v/ u različitim fonotaktičkim uvjetima pomoću akustičke analize da bi se provjerile fonetske značajke navedenoga glasa. Pritom se, u radu, nastoji smjestiti glas /v/ u konsonantsku tablicu te ponuditi prijedlog za ujednačavanje dijalektološkog i fonetskog nazivlja.

Ključni pojmovi: Jurjevec, kajkavsko narječje, glas /v/, akustička analiza

The consonant system of the Jurjevec local dialect with special reference to the phoneme /v/ is the title of this paper, which describes the consonant system of the dialect of Jurjevec, a small village near the town of Krapinske Toplice, listed as a dialect of central Zagorje according to M. Lončarić. The description offers a catalog of units, as well as their realisation, distribution and origin. The paper also presents a short overview of fundamental characteristics of basic accentual and vocal realisations. The material was accumulated via field study. The paper focuses on the phoneme /v/ especially due to the ambiguous classification of the phoneme in various papers which study the kajkavian dialect. It describes the pronunciation mechanism of the phoneme /v/ in different phonotactic conditions by using acoustic analysis to check its phonetic characteristics. At the same time, the paper aims to place the phoneme /v/ in a consonant table and offer a proposition to unify the dialectological and phonetic nomenclature.

Keywords: Jurjevec, kajkavian dialect, phoneme /v/, acoustic analysis

13. PRILOZI

Prilog 1. Formular Pristanka na sudjelovanje u istraživanju.

Formular *Pristanka na sudjelovanje u istraživanju*

Naziv istraživanja: Konsonantizam govora Jurjevca s osobitim osvrtom na glas /v/

Istraživač: Nikolina Hršak, nikolina.hrsak@gmail.com, 0996949784

Mentor: doc. dr. sc. Marija Malnar Jurišić

Komentor: doc. dr. sc. Ines Carović

Svrha istraživanja:

Cilj istraživanja je odrediti fonetske značajke glasa /v/ u govoru Jurjevca. U istraživanju ćete izgovoriti unaprijed određene riječi koje sadrže glas /v/ u različitim fonotaktičkim uvjetima. U istraživanje se ulazi s pretpostavkom da se glas /v/ definira kao frikativ, a ne aproksimant kako navodi dosadašnja literatura te će se time također dati uvid u to je li pretpostavka točna ili nije. Prije početka istraživanja dobit ćete sve relevantne informacije te ćete, ako želite, po završetku istraživanja imati uvid u rezultate, odnosno u detaljniji opis svog govora, točnije u opis fonetskih značajka glasa /v/.

Postupak istraživanja:

Ispitivanje će se provesti u studiju za snimanje na Odsjeku za fonetiku na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U istraživanju ćete morati izgovoriti riječi na svom materinskom govoru tako da imenujete riječi stvari na slikama koje ću Vam pokazati. Audio snimka će se dalje obrađivati u programu Praat pomoću akustičke analize. Audio snimke će biti dostupne ispitivaču i mentoricama te će identitet sudionika ostati siguran. Podaci će biti pohranjeni na vanjskom disku. U radu će se koristiti rezultati analize, ali se pritom neće navoditi Vaši osobni podaci.

Rizici, stres, neugoda:

Kao ispitanici ovog istraživanja nećete biti izloženi rizicima, stresu ni neugodi više nego što je to u uobičajenoj komunikaciji. Vaši identiteti neće biti javno objavljeni te ćete dobiti obrazac na kojem svojim potpisom dobrovoljno pristajete na suradnju.

Ostale informacije:

Dobivene informacije će biti detaljno analizirane i opisane u diplomskom radu.

Pristajem sudjelovati u ovom istraživanju za diplomski rad *Konsonantizam govora Jurjevca s osobitim osvrtom na glas /v/*.

Datum: _____

Potpis ispitanika: _____

Prilog 4. Tablica graničnih vrijednosti.

Degrees of freedom (<i>df</i>)	.2	.15	.1	.05	.025	.01	.005	.001
1	3.078	4.165	6.314	12.706	25.452	63.657	127.321	636.619
2	1.886	2.282	2.920	4.303	6.205	9.925	14.089	31.599
3	1.638	1.924	2.353	3.182	4.177	5.841	7.453	12.924
4	1.533	1.778	2.132	2.776	3.495	4.604	5.598	8.610
5	1.476	1.699	2.015	2.571	3.163	4.032	4.773	6.869
6	1.440	1.650	1.943	2.447	2.969	3.707	4.317	5.959
7	1.415	1.617	1.895	2.365	2.841	3.499	4.029	5.408
8	1.397	1.592	1.860	2.306	2.752	3.355	3.833	5.041
9	1.383	1.574	1.833	2.262	2.685	3.250	3.690	4.781
10	1.372	1.559	1.812	2.228	2.634	3.169	3.581	4.587
11	1.363	1.548	1.796	2.201	2.593	3.106	3.497	4.437
12	1.356	1.538	1.782	2.179	2.560	3.055	3.428	4.318
13	1.350	1.530	1.771	2.160	2.533	3.012	3.372	4.221
14	1.345	1.523	1.761	2.145	2.510	2.977	3.326	4.140
15	1.341	1.517	1.753	2.131	2.490	2.947	3.286	4.073
16	1.337	1.512	1.746	2.120	2.473	2.921	3.252	4.015
17	1.333	1.508	1.740	2.110	2.458	2.898	3.222	3.965
18	1.330	1.504	1.734	2.101	2.445	2.878	3.197	3.922
19	1.328	1.500	1.729	2.093	2.433	2.861	3.174	3.883
20	1.325	1.497	1.725	2.086	2.423	2.845	3.153	3.850
21	1.323	1.494	1.721	2.080	2.414	2.831	3.135	3.819
22	1.321	1.492	1.717	2.074	2.405	2.819	3.119	3.792
23	1.319	1.489	1.714	2.069	2.398	2.807	3.104	3.768
24	1.318	1.487	1.711	2.064	2.391	2.797	3.091	3.745
25	1.316	1.485	1.708	2.060	2.385	2.787	3.078	3.725
26	1.315	1.483	1.706	2.056	2.379	2.779	3.067	3.707
27	1.314	1.482	1.703	2.052	2.373	2.771	3.057	3.690
28	1.313	1.480	1.701	2.048	2.368	2.763	3.047	3.674
29	1.311	1.479	1.699	2.045	2.364	2.756	3.038	3.659
30	1.310	1.477	1.697	2.042	2.360	2.750	3.030	3.646
40	1.303	1.468	1.684	2.021	2.329	2.704	2.971	3.551
50	1.299	1.462	1.676	2.009	2.311	2.678	2.937	3.496
60	1.296	1.458	1.671	2.000	2.299	2.660	2.915	3.460
70	1.294	1.456	1.667	1.994	2.291	2.648	2.899	3.435
80	1.292	1.453	1.664	1.990	2.284	2.639	2.887	3.416
100	1.290	1.451	1.660	1.984	2.276	2.626	2.871	3.390
1000	1.282	1.441	1.646	1.962	2.245	2.581	2.813	3.300
Infinite	1.282	1.440	1.645	1.960	2.241	2.576	2.807	3.291